

A politikai rendőrség létrehozása és működése a Duna–Tisza közén 1945–1946-ban

„Az emberek teljesen elfordulnak a napi és világpolitikától, mert teljesen elfásultak a súlyos gazdasági helyzet és a mindennapi kenyérbeszerzési gondok között. A beszolgáltatásoknak oly nagy a mérvé, hogy a termelők kedvét teljesen elveszik a termeléstől. Nem látnak komoly gazdasági programot, nem tudják, hogy verejtékes munkájuk gyümölcséből mi fog maradni. A közösségi gondolat teljesen kivész az emberekből, mindenki csupán önző, egyéni érdekeit helyezi előtérbe. A közösségi jelszavaknak nincs talaja. Az emberek erkölcsi érzéke kiveszett.”¹

1944 őszén a német és a magyar hadsereg visszaszorulásával párhuzamosan a korábbi magyar államhatalmi szervezet szétesett, a sok helyen elrendelt kiürítés után a közigazgatás is összeomlott. A szovjet csapatok 1944. október 19-én foglalták el Debrecen, ezt követően alakultak meg az új, ideiglenes államhatalmi szervek. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés 1944. december 21-i határozata alapján másnap létrejött az Ideiglenes Nemzeti Kormány. A Magyar Nemzeti Függetlenségi Frontba tömörült pártok megállapodása alapján dr. Erdei Ferenc, a Nemzeti Parasztpárt képviselője, egyben a Magyar Kommunista Párt titkos tagja lett a belügyminiszter.²

A Vörös Hadsereg az általa elfoglalt területeken létrehozta a saját katonai igazgatási szervezetét, amely igényelte a helyi közigazgatás megalakítását és együttműködését a rend és a közbiztonság megteremtése, valamint fenntartása érdekében. Az 1944. december 28-án kelt Minisztertanácsi jegyzőkönyv említést tett arról, hogy Erdei Ferenc belügyminiszter tárgyalt a szovjetekkel a közbiztonság, a közrend és a politikai rendészet kérdéseiről is. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1944 végén a belügyminiszter előterjesztésére megtárgyalta a városonként szervezendő polgárőrség létrehozásáról szóló tervezetet, ennek alapján adták ki 1945. január 4-én a kormány 13. számú rendeletét, amelyben felhívták a nemzeti bizottságokat, az önkormányzati testületeket és a vezető tisztviselőket, hogy minden községben és városban haladéktalanul szervezzék meg a polgárőrséget, amelynek politikailag megbízható, katonaviselt személyek lehettek a tagjai. A parancsnoki posztokra általában kommunisták kerültek, a személyi állományon belül pedig körülbelül ötven százalék volt az MKP tagjainak az aránya országosan.³

1945. január 17-én Erdei Ferenc három rendeletet is kiadott, amelyek az új rendőrség szervezésével voltak kapcsolatosak. Az elsőben az éppen csak megalakult helyi hatóságoktól kért be adatokat a korábbi, tehát még a magyar királyi rendőri és csendőri szervek létszámáról és politikai párthoz való tartozásukról. A másodikban a szökött katonák elfogásáról intézkedett. A harmadikban pedig elrendelte, hogy az új közbiztonsági szervek vezetői és tagjai egységes karszalagot kötelesek viselni „Rendőrség” felirattal és azonosításra alkalmas számmal.⁴

A belügyminiszter 1945 januárjában terjesztette a kormány elé az egységes demokratikus rendőrség felállításáról szóló rendelet tervezetét. A tervezet szerint a polgárőrség soraiban szolgálatot teljesítő demokratikus beállítottaságú személyek átkerülhettek az államrendőrség állományába. A felállítandó rendőrség állami

szervként működött, de kettős tagoltságban, a bűnügyi és a politikai osztályok párhuzamosan kerültek megszervezésre, kivéve a legalsó szintet, vagyis a helyi rendőri egységeket.

A fővárosban rögtön két testület is szerveződött a politikai rendészeti feladatok ellátására. A Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányság Politikai Rendészeti Osztálya 1945. február 2-án alakult meg hivatalosan, a vezetője Péter Gábor lett. Nagyjából ugyanebben az időszakban Erdei Ferenc megbízásából Tömpe András létrehozta a Belügyminisztérium Politikai Nyomozó Osztályát. Az ekkor keletkezett feszültség és rivalizálás sokáig fennmaradt a két szereplő között.⁵

A Vidéki Főkapitányság megalakulása

A hosszas vita és a hatalmi harcok miatt 1945. május 10-én jelent csak meg az Ideiglenes Nemzeti Kormány a csendőrség feloszlatairól és az államrendőrség megszervezéséről szóló rendelete.⁶ Az államrendőrség megkapta a csendőrség korábbi feladatait, és minden ingó és ingatlan vagyonát is. Az új államrendőrség szervezetileg Budapesti és Vidéki Főkapitányságra oszlott.⁷

A magyar politikai rendőrség kezdettől fogva a Magyar Kommunista Párt és a szovjet megszálló hatóságok felügyelete alatt állt. A Péter Gáborral kialakult hatásköri villongások feloldási kísérleteként Tömpe András kapta a feladatot, hogy szervezze meg a Magyar Államrendőrség Vidéki Főkapitányság Politikai Rendészeti Osztályát.⁸ A Magyar Államrendőrség Vidéki Főkapitányság feladatait, szervezetét, ügykörét tartalmazó rendeletet 1945. május 10-én hirdették ki, augusztusban pedig pontosították. Az új szerv hatáskörébe tartozott a közbiztonság, az államrendészet vagy politikai rendészet, az igazgatásrendészet, a rendőri büntetőbíráskodás, a volt csendőri teendők és a végrehajtó szolgálat, valamint minden olyan ügy, amelyet külön törvény vagy rendelet a rendőrség hatáskörébe utalt. Az új testület 1945. június 1-jén kezdte meg a működését Budapesten, a Bajza utca 52. szám alatt, amely épület korábban a Magyar Királyi Rendőrség Vidéki Főkapitányságának székhelye volt. A kapitányságok politikai osztályainak a vezetőit a törvényhatósági bizottságok és a képviselőtestületek terjesztették fel a belügyminiszterhez, ugyanis az ő joga volt kinevezni őket.⁹

A Vidéki Főkapitányság alá rendelve törvényhatóságokként főkapitányságok, vármegyei főkapitányságok, városi főkapitányságok, ezek alatt rendelve kapitányságok, ezek alatt pedig rendőrbizottságok, végül körzeti őrsők működtek. A rendelet tartalmazta, hogy minden városi és járási kapitányságon belül bűnügyi, politikai, igazgatásrendészeti és rendőrbírói osztályt kellett létrehozni, és pontosan meghatározta a politikai rendészeti osztályok szervezeti helyét az egységes rendőrségen belül. Különleges alakulatokat is felállítottak, ilyenek voltak a határrendőrségi kirendeltségek, a tanosztályok, a karhatalmi alakulatok, a bűnügyi, a politikai és az igazgatásrendészeti csoportok, valamint a nevelési és továbbképzési szervek. A Magyar Államrendőrség létszámát 39 828 főben, a politikai rendőrségét pedig 1382 főben határozták meg. A Magyar Kommunista Párt 1945 májusában tartott országos értekezlete az újjáépítés legfontosabb feltételeként az erős, demokratikus rendőrséget nevezte meg.¹⁰ A Vidéki Főkapitányságnak és alárendelt szerveinek a létszáma 24 090 fő volt.¹¹

A Magyar Államrendőrség Vidéki Főkapitányság vezetőjét a belügyminiszter előterjesztésére a miniszterelnök nevezte ki, hatásköre kiterjedt az egész ország

területére, kivéve Nagy-Budapestet. A Vidéki Főkapitányság első vezetője dr. Krisztinkovich Antal rendőrfőtanácsos lett, akit 1945. szeptember 5-étől dr. Szimon István rendőr vezérőrnagy követett. 1946 májusától dr. Komáromy László rendőr altábornagyot neveztek ki erre a posztra.¹² 1945. május 11-én Tömpe András lett a Vidéki Főkapitányság Politikai Rendészeti Osztályának a vezetője. Őt a belügyminiszter bízta meg, a többi osztály vezetőit pedig a vidéki főkapitányság parancsnoka. A főkapitányok, illetve a városi és járási kapitányok mindenkor helyettese a politikai rendészeti osztály vezetője volt. A szóban forgó politikai rendészeti osztályok vezetőit a belügyminiszter nevezte ki, ezért a kommunista párt könnyen megőrizte az ideiglenesség időszakában megszerzett hatalmi túlsúlyát a rendőrség szervezetében. A többi párt tagjai inkább csak címet és rangot jelentő, érdemi hatáskör nélküli pozíciókat tudtak szerezni.¹³

1945 első felében mintegy 110–130 fő volt a központi osztály létszáma, de 1946-ban már a területi szerveknél szolgálókkal együtt 1240 fős volt a testület. A központi politikai rendészeti osztály alapvető feladata volt a megyei politikai rendészeti osztályok elvi irányítása, a nagyobb és bonyolultabb, több megyét érintő ügyek feldolgozása vagy felügyelete, illetve a panaszok kivizsgálása. Szervezeti felépítése: elnöki alosztály, offenzív csoport, defenzív csoport, politikai nyilvántartó iroda, területi csoport, hazahozatali csoport, biztonsági csoport, igazgatási csoport, gazdasági csoport, internáló táborokat felügyelő csoport, őrség. A Kecskés József vezette offenzív csoport felügyelte a megyékben felmerült nagyobb ügyek vizsgálatát, a panaszokat és a fegyelmi ügyeket. A Deák László vezette defenzív csoport pedig az állomány belső elhárítását végezte. A fő tevékenységet a háborús és népellenes bűnösök, a volt nyilas vezetők, a bujkáló SS-katonák és a Volksbund tagjainak felkutatása, illetve a „reakciósök, a gazdasági kártevők, a földreform akadályozói és a rémhírterjesztők” elleni fellépés jelentette, de mindenki a politikai rendőrség célkeresztjébe kerülhetett, ha a kommunista párt politikai érdeke úgy kívánta.¹⁴

Kecskemét város rendőrsége

A szovjet csapatok 1944. október 31-én késő délután foglalták el a szinte teljesen kiürített Kecskemétet.¹⁵ A város szovjet megszállásának idejére szétesett a közigazgatás és a rendőrség, a következő időszakban igen súlyos megpróbáltatások elé nézett a lakosság. A fosztogatás és az erőszak mindennapossá vált, megszűnt az élet- és a vagyonbiztonság. A hatalom legfőbb birtokosa a Vörös Hadsereg tisztikara, majd a városparancsnokság lett.¹⁶ A város számára súlyos terhet jelentett, hogy Budapest ostroma elhúzódott, így a szovjet csapatok egyik felvonulási útvonala és háttérbázisa Kecskeméten volt, ahol például kilenc katonai kórházat is felállítottak, amelyek ellátásáról szintén a városnak kellett gondoskodnia. A nemzeti bizottságot már 1944 decemberében megalapították, és a politikai pártok is újjáalakultak 1944 és 1945 fordulóján. 1945 februárjában új főispánt kapott a város, és az új törvényhatósági bizottság is megalakult.¹⁷ A front elvonulása után a közbiztonság megteremtése és a rendfenntartás megszervezése volt az egyik legfontosabb feladat. Kezdetben a Vörös Hadsereg támogatásával felálló rendfenntartó szervek kerültek meghatározó szerepbe, mivel a szovjet hatóságoktól kaptak igazolványt, fegyverviselési engedélyt és fegyvert is. Az új rendőrség kiépítése a nemzeti bizottságok irányításával történt, amelyekben az MKP játszotta a vezető szerepet, és a rendőrség munkájába a szovjet állambiztonsági szervek is bekapcsolódtak.¹⁸

1944 decemberében Imre Gábort bízták meg rendőrkapitányi teendők ellátásával. Imre, névlegesen az SZDP tagja, valójában titkos kommunista volt.¹⁹ A Kecskeméti Nemzeti Bizottság 1945. január 16-i ülésén a szociáldemokrata Kara Balázs javaslatára Bánó Mihályt nevezték ki a kecskeméti rendőrség élére, és a hatáskörét kiterjesztették a kecskeméti királyi törvényszék egész területére is. Bánó Mihály kommunista volt, és a szovjetekkel azonnal felvette a kapcsolatot, amint elfoglalták a várost. Korábbi munkaszolgálatosokból és Budapestről menekült fiatalemberekből rettegett politikai nyomozócsoporthoz szervezett. 1945 februárjában a rendőrség létszámának felemelését kérte a nemzeti bizottságtól, hogy megerősítse a közbiztonságot. Márkus Ferenc főispán is felszólította a pártokat, hogy tagjaik közül toborozzanak rendőröket.²⁰ 1945 tavaszán a belügyi vezetők ellenőrizték a vidéki rendőrségeket; politikai szempontból Tömpe András rendőrfőtanácsos, szakmai szempontból pedig dr. Nagy Imre belügyi államtitkár tartotta a vizsgálatot.

Kecskemét város rendőrségének élén Bánó Mihály főkapitány állt, a politikai osztály munkáját pedig Bárd Dezső irányította. Bánó korábban vasesztergályosként dolgozott Csepelen. Tömpe András jó szervezőként, intelligens, politikailag fejlett, vezetőképes, de felületes személyiségként jellemezte. Ugyanakkor elégedettségét tükrözte, hogy javasolta, nevezzék ki Bánót Dél-Pest vármegye főkapitányának.²¹

Dr. Nagy Imre 1945. április 27-én ellenőrizte a Kecskeméti Rendőrkapitányság ügykezelését és ügyintézését. Ő már nem volt ennyire elégedett, ugyanis a bűnügyek területén visszaéléseket és szabálytalanságokat talált, ezért dr. Garzó Lajos nyugállományú rendőrfőtanácsost március 1-jei hatállyal visszarendelték szolgálatra, és rábízták a bűnügyi osztály vezetését. Garzónak köszönhetően a bűnügyek intézése szakszerűvé vált. A bűnügyi nyomozók azonban továbbra is szakképtelenek és gyakorlatlanok voltak. A rendőri büntetőbíró tisztét dr. Faragó Jenő töltötte be, aki a jelentés szerint felhatalmazással nem rendelkezett. Az ügyészi teendőket dr. Sándor József városi főügyész látta el. Az igazgatásrendészeti osztály vezetését Imre Gábor végezte.

A város belterületén 197 rendőr, a külterületeken pedig 250 rendőr és további 300, fizetés nélküli segédrendőr látta el a közbiztonsági szolgálatot, akik fegyverrel is el voltak látva. Egyenruhájára viszont csak tizenhét rendőrnek volt, a többiek polgári ruhában dolgoztak. Politikai nyomozó már ekkor huszonnégy fő volt, míg bűnügyi nyomozó csak tizenhét, és mind új embernek számított, tehát gyakorlatuk nem volt, valamint oktatásban sem részesültek. A kapitányság a kezdeti nehézségeken azonban ekkorra már átesett, a feladatát nagyrészt jól látta el, az ellenőrzés működőképesnek találta a testületet.²²

A kecskeméti rendőrség vezetői és nyomozói:

Bánó Mihály	főkapitány	vasesztergályos	(MKP)
Bárd Dezső	politikai osztály vezetője	magántisztviselő	(MKP)
Garzó Lajos	bűnügyi osztály vezetője	rendőrfőtanácsos	(FKgP)
Imre Gábor	ig. rend. osztály vezetője	tanár	(MKP)
B. Nagy Kálmán	k. ny. osztály vezetője	földmunkás	(MKP)
Dr. Faragó Jenő	rendőri büntetőbíró	városi tisztviselő	(SZDP)
Horváth István	h.r. parancsnok	kereskedő	(MKP)
Szüle István	szerv. vezető	detektív	(MKP)
Vígh Lajos	bű. ny. vezető	ny. főtörzsőrmester	(SZDP)
Balogh Roland	politikai nyomozó	villanyszerelő	(MKP)
Csiha I. Sándor	politikai nyomozó	motorszerelő	(PDP)

Dosler Jenő	politikai nyomozó	cipész	(MKP)
Denhof Bernát	politikai nyomozó	magántisztviselő	(MKP)
Faragó György	politikai nyomozó	ny.r. főtörm.	(MKP)
Fejes Pál	politikai nyomozó	asztalos	(MKP)
Forbáth György	politikai nyomozó	karmester	(MKP)
Gold Jenő	politikai nyomozó	órássegéd	(MKP)
Grünbaum György	politikai nyomozó	magántisztviselő	(MKP)
Heimler Sándor	politikai nyomozó	vasesztergályos	(MKP)
Horovitz András	politikai nyomozó	magántisztviselő	(MKP)
Hupka József	politikai nyomozó	gyári munkás	(MKP)
Huszár Béla	politikai nyomozó	famunkás	(MKP)
Ivanits József	politikai nyomozó	műszaki tisztviselő	(MKP)
Kerekes 2 István	politikai nyomozó	vasöntősegéd	(párton kívüli)
Kovácsréti Imre	politikai nyomozó	műszerész	(MKP)
Kökény Lajos	politikai nyomozó	ács	(MKP)
Lajos Imre	politikai nyomozó	asztalos	(MKP)
Lajos László	politikai nyomozó	préselő	(MKP)
Stepper Géza	politikai nyomozó	textilmunkás	(MKP)
Szabó Győző	politikai nyomozó	könyvkötő	(MKP)
Szalai Sándor	politikai nyomozó	asztalosmester	(MKP)
Virágh István	politikai nyomozó	pék	(MKP)
Zsákai Károly	politikai nyomozó	kereskedő	(SZDP) ²³

A kecskeméti politikai rendőrség hírhedt volt kegyetlen bánásmódjáról, törvénytelen eljárásairól és anyagi visszaéléseiről. Futó Dezső képviselő nemzetgyűlési interpellációban tárta fel a kecskeméti politikai rendőrség visszaéléseit és az elkövetett testi sértéseket: *„Ezeket a kínzásokat a már említett két személyen kívül (Bánó Mihály és Dosler Jenő) Kardos, Alpár József, Tóti Imre, Gyenes, Magyar Miklós, Kiss Sándor és Dezső, Kovács Gábor, Biczó Béla, Faragó, Balogh Geitein, Horváth, Rosner, Frank, Fischer, Grossmann, Guttmann, Hoffmann, Moskovics, Gold, Steppel (Stepper), Iványi, Schnerr és Bodor rendőrök, illetve politikai nyomozók, fogházőrök, altisztek végezték, hogy csak legjelesebbjeit említsem a kecskeméti haramiatársaságnak. Külön kell szólnom a két női politikai nyomozóról, név szerint Takaró Juliannáról és Rosenberg Ibolyáról.”*²⁴

A politikai rendőrség kegyetlenkedései nem maradtak titokban, 1945. július 10-e körül négytagú belügyminisztériumi vizsgálóbizottság érkezett Kecskemétre, és megállapította, hogy az embertelen kínzások megtörténtek. A Belügyminisztérium és az Igazságügyi Minisztérium közös bizottságot is felállított az ügy kivizsgálására, ennek ellenére a nyomozás még 1946 májusában sem fejeződött be.²⁵ A visszaélések közben folytatódtak. 1945 nyarán egy vonatszerelvényvel Jugoszláviából kitelepített svábok érkeztek Kecskemétre. Bánó Mihály főkapitány feltartóztatta a vonatszerelvényt, a több száz családot a kecskeméti téglagyárban egy hétig fogva tartotta, értékeiket és felszereléseiket elkobozta. A visszatartott javakat Bánó Mihály később kiosztotta a rendőrök és a lakosság között.

Futó Dezső 1946. február 27-én elmondott interpellációjában a kínzásokon és a gyilkosságokon túl a politikai rendőrség fosztogatásairól is beszámolt, ugyanis Bánóék a letartóztatott személyek lakásait is rendszeresen kirabolták.²⁶ Az 1945 novemberében tartott nemzetgyűlési választások előtt fontossá vált az MKP számára, hogy minél kisebb támadási felületet nyújtson a párt, és csökkentsék a rendőrségi túlkapások által okozott politikai károkat. Emiatt Bánó Mihályt 1945. szeptember 24-én leváltották, helyére ideiglenesen Deméni Lajos rendőr őrnagy került.²⁷ Bánó

Mihály 1946. július 1-jén motorbaleset áldozata lett, de autóbalesetben halt meg Moskovits Miklós (Magyarffy Miklós), és villamosbaleset áldozata lett Rosenstein Ibolya is.²⁸ Bánó Mihályt a halála előtt kizárta az MKP a pártból, ennek ellenére több fórumon is elismerően nyilatkoztak a tevékenységéről.²⁹

Kiskunfélegyháza város rendőrsége

Kezdetben meglehetősen rendezetlen viszonyok uralkodtak Kiskunfélegyházán is. 1945 elején a rendőrség létszáma 120 főre rúgott, de a testület csak nappali szolgálatot adott, éjszaka semmiféle védelem nem volt a lakosság számára. A rendőrség parancsnoka egy régi alhadnagy volt. Őt lefoglalta az a feladat, hogy a szovjetek számára elegendő munkaeőt hajtson fel, ugyanis az oroszok naponta nyolcszáz embert vettek igénybe munkára, de a lakosság természetesen igyekezett a „malenkij robot” elől megszökni. A város piszkos és gondozatlan volt, a romeltakarítást senki sem végezte, a közellátást túrhetetlennek találta az ellenőrzés. A tanyavilág polgárőrségét megszervezték ugyan, de mert a városi rendőrséghez hasonlóan fegyvertelen volt, a működése illuzórikusnak bizonyult. A rablás és a fosztogatás nemcsak a szovjetek, hanem a polgári lakosság részéről is gyakori volt. A bíróság még nem működött, a bűncselekmények megtorlás nélkül maradtak. A kommunista párt részére az orosz parancsnokság rádiót engedélyezett, remélvén, hogy így „a lakosság megbízható híreket kap”.³⁰ A rendőrség tagjainak fizetése napi tíz pengőt tett ki. Egy jelentés szerint a rendőrség, a vezetőséget is beleértve, teljesen megbízhatatlan volt.³¹

1945. április 26-án a Kiskunfélegyházi Rendőrkapitányság vezetője Barta Károly ácsmester volt, aki 1919-ben a város kommunista rendőrkapitányaként működött. A képlékeny állapotokra az is jellemző volt, hogy egy Varga Tivadar nevű személy pecsét nélküli orosz igazolvánnyal kapitányhelyettesnek adta ki magát. Kezdetben az orosz katonai parancsnokság követelésére a rendőrség büntetőbírói hatáskörben is ítélkezett. Az igazgatásrendészeti ügyeket dr. Vécsey Béla intézte, a kihágási bírói teendőket dr. Gálfi Géza látta el. A politikai osztály vezetője Romhányi István volt. Politikai nyomozóként kilencen dolgoztak, bűnügyi nyomozóként pedig négy fő szolgált ekkor a testületben. A politikai nyomozók két kivétellel kommunisták voltak. Belterületen negyvenkilenc rendőr, közülük hét állandó őrszem volt, a tanyákon pedig huszonnégy rendőr teljesített szolgálatot. Huszonhat régi rendőr maradt meg a szolgálati helyén, ők egyenruhával is rendelkeztek, a többiek polgári ruhában dolgoztak. A szolgálat huszonnégy órás váltásban zajlott. Mindössze tizenhárom lőfegyver állt a rendőrök rendelkezésére.³²

A kiskunfélegyházi rendőrség elleni egyik legfőbb kifogás az volt, hogy állítólag kétszáz főt tartottak fogva kihallgatás nélkül már két hónapja, és a már említett Varga Tivadar SZDP-tagot négy hétig tartották őrizetben. A politikai osztály őrizetében volt Kurucz István SZDP-tag, nemzetgyűlési képviselő is, mert azzal gyanúsították, hogy korábban pénzért kiszabadított egyes letartóztatottakat.³³

A kiskunfélegyházi rendőrség vezetői és nyomozói:

Barta Károly	rendőrkapitány	ácsmester	(MKP)
Romhányi István ifj.	politikai csoportvezető	kereskedő	(MKP)
Bálint 2 Mihály	detektív csoportvezető	rendőr főtanácsos	pártonkívüli
Iványi István	politikai nyomozó	eg. őr.	(MKP)
Holos Imre	politikai nyomozó	kereskedő	(MKP)

Fazekas András	politikai nyomozó	asztalossegéd	(MKP)
Zóka Béla	politikai nyomozó	felsőrész tk.	(MKP)
Mogyorósi Lőrinc	politikai nyomozó	cipészsegéd	(MKP)
Károly István	politikai nyomozó	csendőr őrm.	pártonkívüli
Sperling Albert	politikai nyomozó	sütősegéd	pártonkívüli
Kövesdi Sándor	politikai nyomozó	földműves	(MKP) ³⁴

A tanyai rendőrség tagjai: Munkácsi János, Bálint István, Palatinus Ferenc, Palatinus András, Petróczi Imre, Fekete Sándor, Csáki István, Mérei István, Süveges Ferenc, Ürmös János, Lajos György, Dávid Károly, Réczy Imre, Gubics Pál, Fekete János, Zsolnai András, Hevér Antal, Hegedűs József, Sikár János, Trungel Nagy István, Némedi István, Gupcsi Menyhért, Ágó György, Farkas Gábor. Közülük tízen MKP-tagok voltak. Egy fő tartozott a Nemzeti Parasztpárthoz, a többiek valószínűleg pártonkívüliek voltak.³⁵

Vizsgálat a kiskunfélegyházi rendőrségen

1945 augusztusában a Magyar Államrendőrség Kecskeméti Főkapitányság politikai osztályától Dosler Jenő tanácsos vezetésével kiszállt Kiskunfélegyházára Kalmár György és Gyenes István, hogy a befutott jelentések alapján felülvizsgálják a kiskunfélegyházi politikai osztály működését. A nyomozó osztály tagjainak munkáját egyenként tekintették át, mert komoly visszaéléseket tapasztaltak. Az ekkor már két hete felfüggesztett Fazekas András osztályvezető követte el a legtöbb hibát, amit a megfelelő képzettség hiányának és hanyagságának tulajdonítottak. Állítólag nem tudott fegyelmet tartani a beosztottjai között: *„Munkájuk abban merült ki, hogy egymás ellen áskálódtak, és terhelő adatokat gyűjtögettek, egyik a másikára.”* Az előző négy hétben egyetlen letartóztatást sem hajtottak végre, a folyamatban lévő ügyek is félbemaradtak. Fazekas Andrást, Holcz Imrét és Iványi Jánost felfüggesztették, és fegyelmi eljárást indítottak ellenük, Fazekas András és Holcz Imre ellen pedig bűnvádi eljárást is kezdeményeztek.

A kecskeméti politikai rendőrség vezetője által megfogalmazott vád az volt a kiskunfélegyházi politikai rendőrség ellen, hogy nagyon lassan haladt a politikai tisztogatás, például az egyik igazoló bizottság elnöke, Tóth Béla korábban a Baross Szövetség³⁶ helyi alelnöke volt, amiből azt a következtetést vonták le, hogy nem volt elég határozott: *„Ezek után elképzelhető, hogy milyen eredménnyel folytak az igazolások ebben a városban.”* Az egyik legfontosabb feladatnak az igazoló bizottságok tagjainak a felülvizsgálatát tartották, majd utasították az igazoló bizottságok elnökeit, hogy készítsenek kimutatást és jelentést a politikai osztály számára az eddig elvégzett igazolásokról. Szabó János, a II. számú igazoló bizottság elnöke elmondta, hogy nem volt pontos tudomásuk arról, hogy mely pártok és szervezetek esnek kifogás alá, ezért történhetett meg, hogy sok olyan embert igazoltak, akiket aztán a politikai rendőrség népbíróság elé állított vagy internált. A Dosler Jenő vezette vizsgáló bizottság már az első napokban kapcsolatba lépett a kiskunfélegyházi orosz városparancsnokkal, Abramov őrnaggyal, akit felvilágosítottak arról, hogy Bánó Mihály főkapitány erélyes intézkedéseket tett az addigi mulasztások felszámolására: *„Abramov őrnagy úr megleléssel vette tudomásul felvilágosításainkat, és biztosított bennünket a legmesszebb menő jóindulatáról és támogatásáról.”³⁷*

Újjászervezték a kiskunfélegyházi rendőrség nyomozó osztályát, a pártok ajánlásával beküldött nyomozó jelöltek felülvizsgálták, a legalkalmasabbakat a politikai

megbízhatóságuk ellenőrzése után munkába állították. Kiküszöbölték az iktatás és az adminisztráció hibáit, hogy a továbbiakban ne tűnhessenek el akták és terhelő bizonyítékok. A korábbiakban az erkölcsi bizonyítványok kiadásánál a politikai megbízhatóságot egyáltalán nem vették figyelembe, ezért jobboldali beállítottságú emberek, sőt korábbi nyilas párttagok is kaphattak iparigazolványt. Intézkedtek, hogy a jövőben csak a politikai rendőrség által kiadott politikai megbízhatósági igazolás alapján lehet kiállítani az erkölcsi bizonyítványt. Dr. Vécsey Béla megbízott rendőrségi fogalmazót is kihallgatták az ügyben. Felülvizsgálták a rendőrség teljes állományát, és megállapították, hogy többségükben a háború előtt is rendőrként szolgáltak, ezért utasították a politikai rendőrséget, *„hogy a múltbani ténykedésüket a legnagyobb körültekintéssel vizsgálják felül”*.³⁸ A városháza tisztviselői karát ismételt igazolási eljárás alá vonták.

A kereskedők és iparosok igazoló bizottságának első ülésén is megjelent a vizsgáló bizottság, és az ott helyet foglaló hét igazoló bizottsági tag közül öt ellen összeférhetetlenségi kifogást emeltek, mert korábban a Baross Szövetség tagjai voltak. A főügyész helyt adott a kifogásnak, és átiratot intézett a pártokhoz, *„hogy az új, demokratikus Magyarország szempontjából teljesen megbízható egyéneket jelöljenek a bizottságba”*. Augusztus 17-én megjelentek a városi képviselő testület rendkívüli közgyűlésén is, ahol azt tapasztalták, hogy a Nemzeti Függetlenségi Frontba tömörült pártok között a legcsekélyebb egyetértés sem állt fenn. A nézeteltérés miatt a Polgári Demokrata Párt és a Független Kisgazdapárt vezetőit, elsősorban dr. Fekete Sándort hibáztatták, aki többször szorgalmazta a politikai osztályon a letartóztatott személyek kiengedését. Kuruc János, a Szociáldemokrata Párt képviselője augusztus 20-ára szociáldemokrata nagygyűlést hirdetett Kiskunfélegyházára azzal a céllal, hogy a Magyar Kommunista Párt Kecskemétre meghirdetett tömegrendezvényétől érdeklődőket vonjon el. A földosztással kapcsolatban pedig állítólag azt a kijelentést tette, hogy *„hadd osszák a kommunisták a földet, ezért még úgyis lógni fognak”*. Kalmár György és Gyenes István kecskeméti nyomozók szerint: *„A jelenlegi általános uralkodó közhangulat a városban a demokrácia szempontjából nem kielégítő, mert a 25 éves fasiszta nevelés, annyira beleette magát a lelkekbe, hogy minden olyan intézkedést, amely a fasiszták ellen és a demokratikus Magyarország érdekében történik, azt személyek elleni bosszúnak minősítik.”*³⁹ A kéthetes kiszállás alatt a kecskeméti különítmény tizenhét letartóztatott személyt adott át a népügyészségnek, tíz főt internáltak, nyolc embert rendőri felügyelet alá helyeztek, és további harminc ügyben nyomoztak. A politikai rendőrség céljaira igénybe vették a volt csendőrlaktanya épületét, és intézkedtek, hogy augusztus 21-ére kitararítva és rendbe hozva az osztály rendelkezésére álljon. A belügyminiszter által kinevezendő politikai osztályvezető megérkezéséig a kiskunfélegyházi politikai rendőrség valószínűleg kecskeméti felügyelet alatt állt.⁴⁰

Kiskunmajsa város rendőrsége

Hasonló vagy még rosszabb állapotok uralkodtak Kiskunmajsán is, ahol a rendőrség negyvenfős volt, de fegyvert és fizetést nem kaptak 1945 elején. A tanyavilágban polgárőrséget szerveztek, amelynek a működése a kóborló és fosztogató orosz katonák miatt bizonytalan volt. A jelentés készítésének idején a városban még folyt a rablás és a fosztogatás, a város az oroszok szabad zsákmánya volt. 1944. december 29-én érkezett a városba egy orosz őrnagy, aki az állandó parancsnok lett. A közellátást túrhetőnek találta a vizsgálat, de a rendőrség csak nappal teljesített szolgálatot.⁴¹ Hódy László rendőr százados, a politikai osztály újonnan kinevezett

vezetője ellen hamarosan fegyelmi vizsgálatot kezdeményezett Dél-Pest Vármegye Politikai Osztálya. Az általa elkövetett visszaélések miatt leváltották, és a politikai rendészeti osztály vezetésével ideiglenesen Pölös Endre rendőrnyomozó főhadnagyt bízták meg.⁴²

Baja város rendőrsége

A bajai politikai rendőrség 1944. október 29-én alakult meg, tagjai kezdetben semmilyen rendvédelmi szakképzettséggel sem rendelkeztek, ezért az 1945. évi ügyek harminc százalékánál új nyomozást kellett elrendelni, illetve igazolási eljárásokat kellett ismét lefolytatni.⁴³

1945 októberében Körmöczy József vezette a Magyar Államrendőrség Bács-Bodrog Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztályát. Irányítása és felügyelete alá tartozott a bajai, a bácsalmási és a jánoshalmi járás. A vármegyében a politikai őrizetesek száma 93 fő volt, ebből 91 személyt a bácsalmási járásban tartottak fogva. Az internáltak száma 74 fő volt, és további 97 embert helyeztek rendőri felügyelet alá.⁴⁴

A bajai városi politikai osztály vezetője 1945. szeptember 20-án Lantos András, a politikai előadó pedig Lóránt Lichter István volt. Politikai nyomozók: Bognár József, Erdélyi András, Vujity Milutin, Horváth László, Székelyi László, Kecskeméti Mihály, Tiszavölgyi József, Csilics András és Fülöp Árpád. Kezelő: Schüsszler Rózsa.⁴⁵

Az új rendőrség személyi jelöléseit a bajai törvényhatósági bizottság már június 30-án és július 5-én felterjesztette a Belügyminisztériumba, de a kinevezések késlekedtek. A bajai rendőrség soraiban ez nyugtalanságot keltett, mert a végleges keret megállapítása nélkül a szabályszerű munkabeosztás sem készülhetett el, ami hátráltatta a szolgálat ellátását.⁴⁶

1945 októberében a bajai politikai osztály vezetőjét, Lantos Andrászt szolgálattételre rendelték a fővárosba, a Vidéki Főkapitányság Politikai Rendészeti Osztályára. Helyettest egyelőre nem állítottak, a posztot ideiglenesen Körmöczy József töltötte be, aki egyben a vármegyei politikai osztályt is vezette. A detektívcsoporthoz élére Kozma Aladár nyomozó került.⁴⁷ 1945. december elején a bajai politikai osztály vezetőjének a helyettese Lóránt Lichter István fogalmazó volt.⁴⁸ 1945. december közepén viszont már Erős Béla rendőr őrnagyt találjuk a bajai politikai osztály vezetői székében. A politikai előadó feladatkörét Bognár László fogalmazó kapta meg. A detektívcsoporthoz vezetője Kozma Aladár nyomozó főhadnagy maradt. A politikai nyomozók körébe a következő személyek tartoztak: Iglói József, Vujity Milutin nyomozó főhadnagy, Székelyi László nyomozó hadnagy, Greguss Károly nyomozó hadnagy, Tóth Ferenc nyomozó hadnagy. Kezelő: Schüsszler Rózsa.⁴⁹

1945. december közepén a bajai rendőrség irányítása alá tartozó Jánoshalmi Járási Kapitányság politikai rendészeti osztályáról Szakáll Illés rendőr hadnagy más beosztást kapott, Jungreiszt Endre pedig nem kapta meg a kinevezését.⁵⁰

A rendőrségi ügyek száma 706 volt a megyében, ebből 222 személyt internáltak, 249-et átadtak az ügyészségnek, 67-en rendőri felügyelet alá kerültek, és 168 főt szabadon bocsátottak. 1945. augusztus 29-én egy politikai őrizetes és 222 internált szerepelt a bajai politikai rendőrség nyilvántartásában. Az úgynevezett „bundközségekben”, vagyis ahol a népesség jelentős része német nemzetiségűnek

vallotta magát, és a háború alatt a Volksbunddal rokonszenvezett, a lakosság hangulata nyomott volt, amiként a munkakedve is. A Németországból visszajött jugoszláv állampolgárságú svábok, magyarok és szerbek Kelebiában, Bácsalmáson és más határszéli falvakban ragadtak, mert a jugoszláv hatóságok nem engedték be őket szerb területre. Nagy volt az ínség, lopásból tartották fenn magukat, még a krumplit is kiszedték a földből. Vérhas és tífuszos megbetegedések is felütöttek a fejüket.⁵¹

1945. augusztus 24-e és szeptember 20-a között további 57 iktatott politikai ügy, valamint 193 különböző politikai természetű nyomozati és puhatolási ügy, például erkölcsi bizonyítványt kérők politikai kivizsgálása, az I., II. és III. számú bajai igazoló bizottság, a nemzeti bizottság, a Honvéd Igazoló Bizottság, a Földigénylő Bizottság részére történt politikai nyomozás szerepelt a bajai politikai osztály munkakönyvében. Ugyanebben az időben 10 őrizetesük volt, internálótáborba 4 főt küldtek, szabadlábba 2 embert, rendőrhatalmas felügyelet alá pedig 20 egyént helyeztetett a testület. A jelentés napján egy politikai őrizetes és 13 politikai internált volt a városban. A kormánnyal és a miniszterekkel kapcsolatban Baja város közhangulata jónak volt mondható. A Posztó- és Takarógyár majdnem teljes kapacitással dolgozott, a Szieberth-féle bőrgyár viszont anyaghiánnyal küzdött. A kisüzemekben is sorra megindult a termelés. Az infláció Baján is nagy gondot okozott. A szovjetekkel kapcsolatos hangulat általában jó volt, de itt is akadtak rendellenességek, különösen a külvárosi részeken, de a nyári hónapok alatt javulást észleltek. A Baján állomásozó vasútépítő századból Kókay Kun Jenő főhadnagy és Hegyi őrmester szovjetellenes kijelentéseket tettek, ezért átadták őket a szegedi V. hadtest D-osztályának.⁵²

A bajai sajtónyilvántartót ekkoriban szervezték meg. Baján és a csonka Bács-Bodrog vármegyében egyedül a Függetlenségi Front lapja, a *Bajai Hírlap* kapott lapengedélyt. Az újság hetente háromszor jelent meg, 2500 példányban, négy oldal terjedelemben.⁵³

A pártok a közelgő választásokra készültek, és feszült várakozás uralkodott a lakosság körében a voksolás kimenetelével kapcsolatban. A bútorgyár kivételével minden üzem dolgozott, a mezőgazdasági munkák rendszeresen folytak. Kenyérhiány jelentkezett a városban, az élelmiszerek és textilárak ára pedig rohamosan emelkedett.⁵⁴

A bácsalmási járásban a kispaszták maguknak követelték a belpolitikai irányítást, az MKP azonban nyílt harcot hirdetett ellenük. A kommunisták legfőbb riválisának helyben a Független Kispasztapárt és a Polgári Demokrata Párt számított. A bácsalmási Római Katolikus Legényegylet vezetőségét feloszlatta a politikai rendőrség, arra hivatkozva, hogy 1945 előtt a MOVE tagjai voltak.⁵⁵

A kommunista párt helyzetének megerősítése a rendőrségen belül

A rendőrség feletti pártirányítás több szinten is érvényesült 1945-ben. A vezető rendőrségi beosztásban működő kommunisták közvetlenül képviselték a párt akaratát. *„Ez a kapcsolat azonban nem konspiratív, és a legtöbb esetben alapot ad annak a vádnak, hogy a rendőrség a párt rendőrsége.”*⁵⁶ A rendőrségen belüli pártszervezeteket nehezen lehetett a katonai fegyelem keretei között irányítani, mert a parancsnokok utasításait, intézkedéseit formálisan nem bírálhatták felül. Ugyanakkor létezésük maguk után vontak más pártok hasonló szervezeteinek a

kiépülését is, ami a rendőrség egységét veszélyeztette. A rendőrségi kommunista pártszervezetekben ráadásul sok kipróbálatlan új párttag is volt, akikben nem bíztak a régi vezetők. Ezért szűk körű, harminchat tagú kommunista frakciót igyekeztek létrehozni a legmegbízhatóbb kommunistákból a rendőrségen belül. Vezetője a helyi pártszervezet egyik tagja volt, aki nem a rendőrségen dolgozott. A frakció illegális, konspiratív szervezet volt, rendszeresen foglalkozott a rendőrség kérdéseivel. *„A frakció vezetője a pártvezetőség ülésein beszámol a frakció működéséről, a párt viszont a vezetőn keresztül adja a rendőrség számára a direktívákat [...] Ilyen pártfrakció kiépítése szükséges a Vidéki Főkapitányságon, minden vármegyei főkapitányságon, minden városi és járási főkapitányságon, illetve kapitányságon.”*⁵⁷

A Magyar Kommunista Párt Központi Titkársága 1945. június 2-án a huszonhat megyei rendőrkapitányság vezetői tisztsége közül tíz kommunista, hét szociáldemokrata, hat kiscgazda és három parasztpárti főkapitányt irányzott elő. A július 4-én tartott ülésen a pártvezetők értékelték a politikai rendészeti osztályok vezetőit, és döntöttek azok leváltásáról, akikkel nem voltak megelégedve.⁵⁸

A politikai rendőrség hatáskörének bővítése

1945 júniusában egy bizalmas belügyminiszteri rendelet bővítette a politikai rendőrség hatáskörét, az előzetes letartóztatás mellett lehetővé tette a bírósági ítélet nélküli internálást, amit az illetékes politikai rendészeti osztály vezetőjének a javaslatára a főkapitány rendelhetett el. Egy másik titkos belügyminiszteri utasítás nyomán pedig gyakorlattá vált az eljárás, hogy az esetleges felmentő népbírói ítélet után az érintettet mégis internálták. 1945 közepére annyira elszaporodtak a rendőrségi visszaélések, hogy május 15-én külön pártközi értekezletet hívtak össze a kérdés rendezésére.⁵⁹

1945 szeptemberében Erdei Ferenc a rendőri vezetők előtt tartott beszédet, amelyben hangsúlyozta a közelgő választások politikai jelentőségét. A rendőrségen belüli anomáliákról is szólt: *„Bizonyos forradalmias gőg és fegyelmetlenség, a hatalom destrukciója, a könnyű szerzés csábításai, a jognélküliség kényelme és a pártönzés azok a hibák, amelyek gyakran még most is fellelhetők a rendőrség munkájában.”*⁶⁰

Tömpe András 1945. október 1-je és 3-a között országos konferenciát rendezett a vármegyei főkapitányságok és a törvényhatósági joggal rendelkező városok főkapitányságainak politikai osztályvezetői számára a vidéki politikai rendőrség felépítéséről. Területi alapon szervezte meg a testületet, amelyet két főosztályra osztott. Az egyikhez, az Országos Politikai Nyomozócsoporthoz tartoztak az úgynevezett területi, illetve az országos előadók, akiknek három-négy vármegyét rendelték a kezük alá, minden ügy és nyomozás az ő felügyeletük alatt zajlott az adott területen. Vidéki kiszállással, helyszíni nyomozással, ügynők kiküldésével derítették fel az ügyeket. A területi előadók a helyi vezetők fölé voltak rendelve. A másik főosztály a politikai rendőrség utánpótlásával, képzésével foglalkozott, és Központi Politikai Tanosztály lett később a neve.

Tömpe András előadásában szólt a rendőrségi túlkapásokról, amelyeket az alakuló politikai rendőrség természetes gyerekbetegségeként írt le. Szerinte a jó politikai nyomozó három ismérve a következő: lelkes odaadás a demokráciáért, szakszerűség, politikai gyakorlat és politikai ismeretek. Felsorolta az általa reakciónak tartott társadalmi rétegeket is: idetartoztak a svábok, a volt

földtulajdonosok, a le nem igazoltak rétege, a legális szervezetekbe befurakodott „reakcióso”, a feketézók és a spekulánsok, a háttérbe szorított korábbi közéleti férfiak, a honvéd tisztikar tagjai és a volt csendőrök. Sürgette a rendőrségi korrupció elleni fellépést is. Bárd Dezső az internálással kapcsolatos rendelet ellentmondásai miatt szólalt fel. Az internálások választások előtti felfüggesztése ellenére súlyos esetekben továbbra is élhettek ezzel az eszközzel. Balázs József rendőr ezredes a bizalmi hálózat kiépítésének fontosságát hangsúlyozta. *„Mindenütt, de főleg a közigazgatásban, kereskedelembe, ipari üzemekben, különböző intézményeknél, pártoknál ott kell lennünk, mindenről tudnunk, hogy a politikai osztályt meglepetés ne érje.”*⁶¹

A területi politikai rendőrségi szervek állandó kapcsolatban voltak a központi osztállyal, és havonta két alkalommal írásos tájékoztató jelentést, úgynevezett félhavi vagy kétheti összefoglalót kellett felterjeszteniük futárszolgálat útján. A félhavi jelentések tartalmazták a politikai osztály által nyomozott ügyek, őrizetesei, internáltak számát, a különböző tömegmozgásokról, tüntetésekről, sztrájkokról, politikai gyűlésekről, eseményekről készített beszámolókat, a kormányral, a helyi közigazgatással, az újjáépítéssel, a szovjet csapatokkal, a külpolitikai eseményekkel, ezen belül külön a Szovjetunióval kapcsolatos megnyilvánulásokat, hangulatjelentéseket.⁶² Ezenkívül a mezőgazdasági munkálatokkal, az adózással, az árakkal, bérekkel és jövedelmekkel, a helyi szovjet hatóságokkal, a nemzetközi eseményekkel és a fontosabb nyomozati ügyekkel, eseményekkel kapcsolatos megnyilvánulásokat is tartalmazták ezek a jelentések.⁶³ A futárszolgálat minden hónap 1-jén és 15-én reggel 6 órakor indult. Szeged törvényhatósági jogú város politikai osztályvezetőjének küldték a jelentéseket Békés, Csanád, Csongrád vármegye és Hódmezővásárhely törvényhatósági jogú város politikai osztályvezetői. Szegedről reggel 6 órakor indult a futár, majd felvette Kecskemét törvényhatósági jogú város jelentéseit, és 15-én délután 1 és 5 óra között kellett megérkeznie a Vidéki Főkapitányság Politikai Rendészeti Osztályára. Bács-Bodrog vármegye és Baja törvényhatósági jogú város Pécsen keresztül terjesztette fel a jelentéseket.⁶⁴

Az 1945-ös választásokon a Magyar Kommunista Párt kudarcot vallott, nem kapta meg az óhajtott többséget. Az 1946-os évben a vezető testületek többször foglalkoztak a rendőrség kérdésével. 1946 januárjában koalíciós egyeztetést tartottak a témáról, a Magyar Kommunista Párt Központi Vezetőségének Politikai Bizottsága január 31-i döntése viszont csak március 31-én jutott nyilvánosságra. Ekkor jelent meg a vidéki főkapitányság szervezetéről, tevékenységéről és feladatairól szóló végrehajtási utasítás. Ez az államrendészeti szolgálat, vagyis a politikai rendészeti osztályok működésének a meghatározását is leírta. Idetartoztak azok a feladatok, amelyek az állam és társadalom egészének, berendezkedésének, az állam alkotmányának és törvényes kormányának, törvényhozásának, belső és külső biztonságának és politikai szabadságának biztosítását célozták.⁶⁵

Tüntetés Kecskeméten, Bácsalmáson és Madarason

1945. október 7-én tartották meg a nagy-budapesti helyhatósági választásokat, amelyet 50,5 százalékkal a Független Kisgazdapárt nyert meg.⁶⁶ A nemzetgyűlési választások előtt a kommunista párt igyekezett mozgósítani a szimpatizánsait, illetve megfélemlíteni a politikai ellenfeleit.

1945. október 11-én este nyolc óra körül tüntetés volt Kecskeméten. Mintegy nyolcszáz munkás, dolgozó és üzemi alkalmazott vonult fel a város utcáin. A kisgazdapárt helyisége előtt kórusban az FKgP politikája ellen tüntettek: „*Gabonából pálinkát, ezt főzik a kisgazdák!*”, „*Kisgazdapárt, nyilas párt!*”, „*Munkásoknak kenyeret, fasisztáknak kötelet!*” jelszavakat hangoztatták.⁶⁷ Utána a törvényszék elé mentek, ahol a népbíróság és a népügyészség lemondását követelték. A Polgári Demokrata Párt épülete előtt is hasonló rigmusokat kiabáltak. „*A tömeg innen a szovjet városparancsnokszághoz ment, ahol az Internacionálé eléneklésével és Sztalin marsall éljenzésével fejezték ki hálájukat a Vörös Hadseregnek.*”⁶⁸ Majd a népügyész lakásához vonultak, akit lemondásra szólítottak fel. A városháza elé érve a polgármester erélytelensége ellen, és a dolgozók megbecsülésének növelése érdekében emelték fel a szavukat. A városháza másik oldalánál megéljeneztek a demokratikus rendőrséget és annak vezetőit. A megmozdulás egyre komolyabb méreteket öltött. A polgármester és a közellátási hivatal vezetőjének lakása elé vonultak a tüntetők, akitől azonnali intézkedéseket követeltek a tarthatatlan közellátási helyzet megjavítására. A tömeg fél tíz körül rendben feloszlott.

Másnap, október 12-én délelőtt háromszázötven-négyszáz főnyi tömeg a népbíróság tárgyalására vonult fel, ahol a népbíróság és a népügyész lemondását követelték az enyhe ítéletek és az elhúzódo eljárások miatt. A közellátási hivatal és a polgármesteri hivatal előtt újfent az ellátás megjavítását akarták elérni. Rendzavarásra itt sem került sor. Dr. Garbera Sándor népügyész a törvényszék elnökével együtt karhatalmat kért a népügyészség védelmére, amit Bánó Mihály főkapitány az őrszemélyzet kis létszámára hivatkozva elutasított. A népügyész a rendőrséget hibáztatta a tüntetések miatt, szerinte a rendőrség már korábban tudomást szerzett a készülő megmozdulásról. Bánó visszautasította a rendőrséget ért kritikát, és abban maradtak, ha telefonon vagy küldönc útján segítséget kér a törvényszék, akkor azt soron kívül teljesítik.⁶⁹

Bácsalmáson 1945. november 5-én délelőtt 10–11 óra között került sor nagyobb megmozdulásra. Egy két-három száz főből álló munkáscsoport nemzeti és vörös zászlóval zárt sorokban felvonult. A község háza előtt követelték, hogy az általuk németbarátnak tartott tisztviselőket bocsássák el. A tüntetés két órán keresztül tartott. A demonstrálók behatoltak Ohnhaus József kisgazda képviselő házába, a berendezést összetörték, a lányát, valamint a segédjegyzőt megverték. November 7-én Madaras községben is hasonló tüntetés zajlott, de ott lövések is dördültek. A lövöldözők ellen eljárást indítottak.⁷⁰ A fentieket leszámítva a bácsalmási járásban, de a többi járásban is, a választások rendben lezajlottak. Az MKP és az FKgP helyi vezetői meg voltak elégedve a választások eredményével, az NPP és az SZDP megyei irányítói viszont csalódottságuknak adtak hangot.⁷¹

A politikai rendőrség működése Kecskeméten és Baján, 1945 végén

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány rendelete értelmében a városi főkapitány személyét és a politikai osztály vezetőjét az önkormányzat törvényhatósági bizottsága terjesztette fel a belügyminiszterhez.⁷² A kecskeméti törvényhatósági bizottság 1945. szeptember 24-én ülésezett, amelyen az FKgP jelöltjét, dr. Mikes Iván rendőr századost javasolták főkapitánynak, a politikai osztály vezetésére pedig dr. Sahin-Tóth István bírósági jegyzőt, az FKgP tagját tartották alkalmasnak. A titkos szavazás eredményeként csillant fel a remény, hogy megszabadulhat a város Bánó Mihálytól és Dömötör Jenőtől.⁷³

A személycserék azonban elhúzódtak, 1945. november 15-éig a kecskeméti városi rendőrség politikai osztályának vezetője Dosler, más néven Dömötör Jenő volt, akit 1945. november 29-étől bizonytalan időre szabadságoltak, a helyetteséről egyelőre nem gondoskodtak. Más forrás szerint 1945. szeptember óta már nem tartozott a rendőrség kötelékébe.⁷⁴ Az osztály vezetését Bárd Dezső, a vármegyei politikai osztály első embere látta el ideiglenesen, majd dr. Dános Endrét nevezték ki a testület élére. November 29-én mindössze egy fő volt a politikai osztály őrizetében, egy másik embert pedig internálótáborba vittek. Rendőri felügyelet alatt viszont százhatvan fő állt. A nemzetgyűlési választásokat követően a kiélezett politikai helyzet megnyugodott, az indulatok lecsillapodtak: *„A reakció uszításai jelenleg szűnőben vannak, és a demokratikus pártok harmonikus együttműködése bizakodóvá teszi a közhangulatot”* – állt az egyik hangulatjelentésben.⁷⁵

A helyi közigazgatás igyekezett a teendőit hibátlanul ellátni. Bánó Mihály 1945. októberében még jelentést adott a város helyzetéről. Ekkor összesen 473 fő dolgozott a Dél-Pest vármegye rendőrségén, a tisztviselői karban kilencven, a politikai nyomozócsoportban pedig 26 fő szolgált. A jelentésből az is kiderül, hogy október 21-én végzett a főkapitányság tanosztályának második csoportja százhusz fővel. A kapitány az őrszemélyzet létszámát ugyan szokatlanul magasnak nevezte, de a fennálló helyzetben továbbra is kevésnek találta. Mozgójárőrök alkalmazásával és őrszemek felállításával is igyekeztek a közbiztonságot növelni, viszont a rendőröknek nem volt megfelelő téli ruházatuk és cipőjük sem. A lakosság hangulatát az állandó drágulás és a választási propaganda befolyásolta, ugyanis a város kül- és belterületén 49 választási népgyűlést tartottak októberben.⁷⁶ 1945. november 4-én lezajlottak a nemzetgyűlési választások, amelyen a Független Kisgazdapárt abszolút győzelmet aratott.⁷⁷

Bánó bukása után az FKgP által támogatott dr. Mikes Iván csak január 10-én vette át Dél-Pest vármegye rendőr-főkapitányságának a vezetését, az ellenérdekelt félnek, vagyis a kommunista pártnak addig sikerült húznia a kinevezését.⁷⁸

Kimutatás Bács-Bodrog vármegye területén lezajlott választások eredményéről:⁷⁹

	MKP	SZDP	NPP	PDP	FKgP
Bácsalmási járás	4353	2051	1437	636	11 087
Bajai járás	4323	1565	2218	399	10 760
Jánoshalmi járás	2560	1156	1675	245	11 273
Baja	2522	1978	531	487	9741
Bács-Bodrog vármegye területén összesen	13 758	6750	5861	1767	42 861

Az országgyűlési képviselő-választások néhány kirívó esettől eltekintve fegyelmезetten és rendzavarás nélkül zajlottak le Baján. A város lakóinak nyolcvan százaléka járult az urnákhoz. A választás előtti nap a kisgazda ifjúsági szervezet tagjai, Lehoczky Sándor, Dévényi István és mások feliratokat festettek Baja-Szentistván házainak a falára: *„Addig éljen Rákosi, ameddig Szálasi!”* *„1-es lista ország pizska!”* *„Halál a kommunistákra!”* A politikai rendőrség letartóztatta őket, és átadta a népügyészségnek. A választás napján ismeretlen személy 22 óra 55 perckor lövést adott le a kisgazda párt irodájára. Ugyanaznap este az FKgP bajai elnökének, Hódy Györgynek a házára tíz lövést adtak le. Sérülés egyik esetben sem történt.⁸⁰

1945. december elején a város közhangulata jó volt, a pártok a választási eredmények értékelésével voltak elfoglalva.⁸¹ A Bajai Bútorgyár kivételével minden üzem dolgozott, a mezőgazdasági munkák rendszeren folytak.

Baja-Szentistvánon december elején egy szovjet katona késsel megszúrta egy helyi lakost. A helyszínen tartózkodó nyomozók elfogták, és az orosz katonai hatóságoknak átadták az elkövetőt. A pécsi honvéd vezérkar tisztjei átadták a bajai politikai osztálynak Vései Mihály jugoszláv partizán főhadnagyot, akit kihallgattak, majd a SZEB helyettes vezetőjének utasítására útba indították a jugoszláv határra.⁸² 1945. december közepén viszont Baja város közhangulata a közellátás elégtelensége miatt már rossz volt.⁸³ A kenyér és más élelmiszerek ára rohamosan emelkedett. A szovjet katonák egy része elhagyta a várost, ezért nem történtek további rendellenességek. December közepén a *Bajai Hírlap* a papírhány miatt már csak kétezer példányban jelent meg.⁸⁴

A kormányalakítással nagyjából elégedett volt a nép, a kisgazdák a belügyi tárca elvesztését fájlalták. A lakosság az új kormánytól várta az infláció megfékezését, a ruházati hiány megszüntetését, a közellátás igazságos megszervezését, a munkával megérdemelt, nyugodt, biztos megélhetést, a gazdasági élet jogtalan vámszedőinek megbüntetését.

A közigazgatási hatóságok szinte emberfeletti munkát végeztek a demokratikus rendelkezések végrehajtása terén. Az újjáépítés terén viszont gyakorlati eredmények még alig voltak láthatóak 1945 végén. Az őszi mezőgazdasági munkák befejeződtek. Az adózók lassan csődbe jutnak, terményeiket be kell szolgáltatni, jószágállományuk erősen megcsappant, az árak túl magasak, a munkások már szinte el sem fogadták a pénzt, mert úgysem kaptak érte semmit – áll a rendészeti osztály félhavi jelentésében.⁸⁵

A lakosság helyzete és hangulata 1945 végén, Kecskeméten

Az újjáépítés nehezen haladt, mivel nem volt komoly vállalkozási és üzleti kedv a vagyonbiztonság hiánya miatt. Az adófizetéstől is sokan vonakodtak, mert a jobbizonytalanság miatt az adóhatóságok nem tudták pontosan megállapítani az egyének adózási alapját. Az általánosan kivetett adók viszont pontosan befolytak. Sőt az inflációnak volt egy olyan hatása is, hogy az adózási kötelezettségnek a lakosság az adópengő romlása miatt szívesen tett eleget, sok helyen sorban állás volt a befizetéseknel.⁸⁶ Az árak és a bérek hihetetlen mértékben eltértek egymástól, ezért a munkásosztály nagy nyomorral küzdött. A feketekereskedelem virágzott, a „*pénz forgási sebessége magasra szökött*”. A Szovjetunióval való együttműködés vegyes érzelmeket váltott ki a lakosság körében, sokan a Nyugattal szimpatizáltak, főként az úgynevezett „*reakciósok*”, vagyis a polgári beállítottságú társadalmi csoportok.

Kecskemét városára igen nagy tömegű szovjet alakulat zúdult, sűrűn fordultak elő vagyon és élet elleni bűncselekmények, fosztogatások, gyilkosságok. 1945. november 26-án egy ismeretlen orosz katona minden előzmény nélkül lelőtte Csordás Imre próbarendőrt, így érthető módon a lakosság hangulata a szovjet katonákkal szemben kifejezetten ellenséges volt. Egyetlen sajtóorgánium volt a városban, a *Kecskeméti Lapok*, amely hetente kétszer jelent meg, és a koalíciós pártok felügyelete alatt állt.⁸⁷

1945. december végén öt főt tartóztatott le Kecskeméten a rendőrség, de négyet hamarosan szabadlábra is helyeztek. Egy főt internálótáborba küldtek, illetve 140 fő állt rendőri felügyelet alatt. Az internáltak száma 63 fő volt ekkor.⁸⁸ Politikai vonalon

teljes szélcsend uralkodott, a pártok közötti torzsalkodás megszűnt. A kormányzattal szemben nem tapasztaltak elégedetlenséget, a pénz lebélyegzésével kapcsolatos állami intézkedéseket megnyugvással fogadta a városi lakosság, az árak letörését remélték ettől. A remények azonban nem váltak valóra, sőt egyes cikkek ára tovább emelkedett. A Szovjetunióval és a szovjet csapatokkal szembeni ellenszenv a tetőfokára hágott, mert továbbra is raboltak, fosztogattak és gyilkoltak a kóborló orosz katonák. Karácsony két napja alatt tizennégy gyilkosság történt. Szovjet katonák által elkövetett rablógyilkosság áldozata lett Farkas Pál városi adófőtiszt és felesége. Temetésüket a városi lakosság demonstrációra használta fel, ezrek jelentek meg a végtisztességen.

A zabráló orosz katonák egy rendőrt is megöltek, egy másikat pedig súlyosan megsebesítettek. A jelentés írása közben érkezett hír szerint az orosz katonai parancsnokság az elfogott gyilkosok közül egyet a város központjában nyilvánosan akart kivégeztetni. A hír valódiságáról azonban a magyar rendőri szervek nem tudtak meggyőződni.⁸⁹ Az orosz parancsnokság az elfogott garázdálkodókat a legsúlyosabban büntette, a bűntények kivizsgálását a rendőrséggel közösen végezte, ami a lakosságot bizonyos mértékig megnyugtatta. A moszkvai hármastalálkozót, vagyis a külügyminiszteri értekezletet, nagy várakozás kísérte, mert a béke megkötésétől várták az emberek a helyzet jobbrafordulását. Általános volt a vágy a teljes megbékélés irányában.⁹⁰

A lakosságot sújtó egyik legfőbb baj az infláció volt. A felülbélyegzés vagy az úgynevezett pénzdézsmá nem váltotta be a reményeket, a pénzhiány nem csökkentette az árakat, az emelkedés folytatódott. A munkásság és a tisztviselőréteg elkeseredett volt, a parasztságnak viszont nem voltak élelmezési gondjai. Ez növelte az ellentéteket. Kecskeméten és Kalocsán a nép nem volt megelégedve a kormány munkájával és összetételével. Felütötte a fejét az antiszemitizmus is.⁹¹

Az újjáépítést leginkább az anyagihiány hátráltatta. A gép- és az igaerőhiány ellenére az őszi mezőgazdasági munkák időben befejeződtek. A szovjet parancsnokság ökröket bocsátott a parasztság rendelkezésére. Az állatok viszont nagy súlyvesztéssel kerültek vissza, mert állítólag nem megfelelően élelmezték őket. Az adózás és a terménybeszolgáltatás vontatottan haladt. A parasztság körében nagy elkeseredést váltott ki a jóvátételi beszolgáltatás, melyet a legszigorúbban hajtottak végre a vármegyében. Kecskemét város búza- és rozsvetőmagot adott kölcsön a következő évi termésig azoknak a gazdáknak, akiknek vetőmagjuk sem maradt.⁹²

1945. december 31-én a Dél-Pest Vármegye területén kezelt ügyek száma 11 779 volt, az ügyészségnek átadtak 1231 főt, internáltak 1380 főt, rendőri felügyelet alá helyeztek 2984 főt, és szabadlábra helyeztek 218 főt. A politikai őrizetesek száma a jelentés napján 30 fő, a politikai internáltak száma pedig 167 fő volt. A Bácskából áttelepített svábok létszáma, akiket ideiglenesen a kecskeméti internálótáborban helyeztek el, 222 fő volt.⁹³

A Vidéki Főkapitányság politikai megerősítése

1946 januárjában a Magyar Kommunista Párt vezetése a Vidéki Főkapitányság megerősítését szorgalmazta, és kettős feladatot tűzött a szervezet elé. Önállóan is kellett nyomoznia az ország bármely területén, ugyanakkor a területi szervek irányítását és ellenőrzését is el kellett látnia. A vidéki osztályok, elsősorban Szeged, Debrecen, Pécs, Nyíregyháza, Kecskemét, Gyöngyös, Sopron, Szombathely

megerősítése érdekében hat-tíz tapasztalt politikai nyomozót rendeltek át a városokba Péter Gábor osztályától. 1946 februárjában az Országos Politikai Nyomozócsoport megnevezést az Offenzív Alosztály és a Deffenzív Alosztály váltotta fel, de mindkettő végzett vidéki kiszállásokat is, az utóbbi pedig a nyilvántartásokat is vezette. 1946 júliusában viszont már tíz alosztályból állt a Vidéki Főkapitányság Politikai Rendészeti Osztály.

Az elvesztett 1945-ös választás miatt a kommunista párt vezetése kénytelen volt tudomásul venni a koalíciós kormányzás tényét, a rendőrség feletti befolyását azonban nem engedte csorbítani. 1946-ban gyakran napirendre került a pártvezetés fórumain a rendőrség ügye. Farkas Mihály január 21-én tájékoztatta a Politikai Bizottságot arról a megegyezésről, amelyet a kispárttal kötöttek a vezető rendőrségi pozíciók elosztásáról. A kispárt kapta a Vidéki Főkapitányságot, de kommunista lett a főkapitány-helyettes (Tömpe András). Nagy Imre belügyminiszter január 31-én terjesztette elő azt a javaslatot, amely a Vidéki Főkapitányság Politikai Rendészeti Osztály átszervezését irányozta elő, hogy irányítani tudja a vidéki szervezetet, de önálló nyomozásra is képes legyen az ország bármely területén. Nyolc vidéki osztály, közte a kecskeméti politikai osztály működését felülvizsgálták, szervezetileg megerősítették, *„hogy azok a reakció minden legkisebb mozgólódásáról pontosan és kimerítően értesülve legyenek”*.⁹⁴

1946 februárjában országos értekezletet tartottak, amelyen Tömpe András nehezményezte, hogy nem értesült jelentős nyomozásokról és letartóztatásokról, amelyeket a vidéki politikai osztályok hajtottak volna végre. Hamarosan megszervezték a vármegyei politikai osztályok ügyeletét és jelentőszolgálatát, amelynek már naponta kellett rövid összefoglalókat továbbítani a központi szervezeteknek és a szovjeteknek. 1946. február 28-án ismét értekezletet tartottak a politikai rendészeti osztályok vezetőinek. Az értekezleteket rendszeresítették, a vármegyei és a városi főkapitányságok politikai osztályvezetői minden hónap negyedik keddjén Budapesten találkoztak és tanácskozást tartottak. A vármegyei és városi főkapitányok pedig minden hónap második keddjén értekezletet tartottak a székhelyükön az alárendelt járásai és városi kapitányok számára, amelyen a politikai osztályvezetők is részt vettek.

Dr. Szebenyi Endre miniszteri osztályfőnök az elfogadás előtt álló új törvényt, az 1946. évi VII. törvénycikket, vagyis a köztársaság védelméről szóló jogszabályt harangozta be, amely jogi kereteket adott a politikai rendőrség működéséhez. Tömpe András a beszédében hangsúlyozta, hogy stabilizálódott a vidéki főkapitányság szervezete, ezután a tervszerű felderítő és megelőző munkára akarták helyezni a hangsúlyt. A nyugatról hazatérő hadifoglyok, közöttük a katonatisztek, a rendőri felügyelet alatt állók, a nem igazoltak, a volt nagybirtokosok és a csendőrök alkották az elsődleges célpontot. A népbíróságok által felmentettek kötelező internálását írta elő Tömpe, és az igazoló bizottságok határozata sem gátolta meg a politikai rendőrséget: ha jónak látták, az igazoltak ellen is eljárást indíthattak.

Lantos András rendőr őrnagy, Baja város Rendőr-főkapitányság politikai rendészeti osztályának a vezetője javasolta, hogy az internálásra kijelöltek körét terjesszék ki a Baross Szövetség vezetőire és tagjaira, a Nemzetvédelmi Kereszt birtokosaira, a levante mozgalom vezetőire, a KISKA, vagyis a kiegészítő katonai alakulatok tagjaira, a zsidó bérlőknek felmondó bérleménytulajdonosokra, a korábbi csendőrségi és rendőrségi besúgókra, a nagykereskedőkre és az árueosztókra is.⁹⁵

A vármegyei és a törvényhatósági jogú városi főkapitányságok politikai rendészeti osztályvezetőinek havonta országos értekezletet tartottak Budapesten. 1946. április 30-án is volt egy ilyen értekezlet, amelyen az egyik legfontosabb eredménynek a jelentőszolgálat megszervezését jelölték meg. Minden vármegyei politikai osztálynak ügyeletet és jelentőszolgálatot kellett fenntartania, és ha egyben törvényhatósági jogú város volt a székhely, akkor összevonták a városi politikai osztály ügyeletével. Deák László rendőr százados az 1946. évi VII. törvénycikket ismertette. Bárd Dezső rendőr alezredes Dél-Pest vármegye képviselőjében pedig azt sérelmezte, hogy a késedelmesen kiutalt fizetések miatt huszonhat rendőr adta be a lemondását, mert mire megkapták a pénzt, már a felét sem érte.⁹⁶

A Vidéki Főkapitányság Politikai Rendészeti Osztályának létszáma 1946-ban

1946. március végén, a központ alosztályain 273, a vidéki osztályokon pedig 1340 fő szolgált. Az Offenzív Alosztály létszáma 89, a Defenzív Alosztály létszáma 21, a Hazahozatali Kormánybiztosság létszáma pedig 49 főt tett ki. 1946. március 15-éig 196 946 ember érkezett haza a kormánybiztosságon keresztül. A Vidéki Főkapitányság Politikai Rendészeti Osztálya (VFK PRO) hatósági területén 1946. március 15-én 10 460 internált volt, rendőri felügyelet alatt állt 15 250 fő, és 410 személy volt őrizetben.⁹⁷ A Központi Politikai Tanosztály végezte a rendőrök képzését, továbbképzését.⁹⁸

A többi államvédelmi szervezethez hasonlóan a VFK PRO létszáma is gyorsan emelkedett. 1946. június 10-én a Vidéki Főkapitányság Politikai Rendészeti Osztályának központi alosztályain már 324-en dolgoztak, a vidéki osztályokon pedig 1401-en. Az Offenzív Alosztály létszáma 114 fő, a Defenzív Alosztály létszáma 29 fő, a Hazahozatali Kormánybiztosság létszáma 93 fő volt. 1946. június 1-jéig 258 208 ember érkezett haza a kormánybiztosságon keresztül. A Vidéki Főkapitányság Politikai Rendészeti Osztálya hatósági területén 1946. május 31-én 10 149 internált volt, rendőri felügyelet alatt állt 14 408 fő, és 1077 személy volt őrizetben. A Központi Politikai Tanosztályon zavartalanul folytak az előadások.⁹⁹

1946 augusztusában elindultak a nyomozói képzések is. A Dél-Pest Vármegyei Főkapitányságról Baráth Mihály rendőr századost hathetes rendőrtiszti tanfolyamra vezényelték Budapestre. Kovács Gábor rendőr nyomozó hadnagy, Balogh Roland rendőr nyomozó főhadnagy és Bócz László rendőr nyomozó alhadnagy nyomozó tanfolyamon vett részt Kecskeméten. Helyükre a bűnügyi osztályról Tóth II. József rendőr nyomozó hadnagy, Szabó Sándor rendőr nyomozó alhadnagy és Remeczki István rendőr került a politikai osztályra.¹⁰⁰ Hasonló volt a helyzet a kiskunfélegyházi kapitányságon is. Augusztus 1-jétől Ehrmann László rendőr nyomozó alhadnagy és Fekete Sándor rendőr nyomozó alhadnagy volt nyomozói tanfolyamon Kecskeméten. A kunszentmiklósi kapitányságról Hárfás László rendőr nyomozó főhadnagy és ifj. Kello György alhadnagy vett részt a kecskeméti nyomozótanfolyamon. Helyettük Varga Károly és Antal László próbarendőr lett beosztva. A kiskunhalasi kapitányságról Bárány József rendőr nyomozó főhadnagy, a kalocsai kapitányságról pedig Kishonti József rendőr nyomozó főhadnagy volt nyomozói tanfolyamra vezényelve Kecskemétre.¹⁰¹

Kecskemét város rendőrsége 1946 elején

1946. január közepén Dél-Pest vármegyében kemény téli időjárás uralkodott, a hófúvások miatt igen nehéz volt a közlekedés. A járási kapitányságok a jelentéseiket csak erős késéssel tudták beküldeni, ezért a határidő öt nappal való meghosszabbítását kérték.¹⁰²

1946. január 1-je és január 15-e közötti időszakban a Dél-Pest Vármegye területén kezelt rendőrségi ügyek száma 13 424 volt. Az ügyészségnek átadtak 11 412, internáltak 1730, rendőri felügyelet alá helyeztek 3223, szabadlábra helyeztek 173 főt. A politikai őrizetesek száma a jelentés napján 27, a politikai internáltak száma pedig 168 fő volt. A Bácskából áttelepített svábok még mindig a kecskeméti internálótáborban tartózkodtak, a létszámuk változatlanul 222 fő volt.¹⁰³

1946. január 14-én dr. Dános Endre rendőr őrnagy, a kecskeméti városi politikai osztály vezetőhelyettese jelentése szerint a városban két embert vettek őrizetbe, rendőri felügyelet alatt tizennégy személy volt, a rendőri őrizetesek száma két fő, az internáltak száma hatvanhat fő volt.¹⁰⁴ A beszámoló szerint a pártok közötti torzalkodás megszűnt, elsősorban az infláció miatt volt elégedetlenség a kormánnyal szemben.

1946. január 7-én ünnepélyes keretek között iktatták be tisztségébe dr. Szádeczky-Kardos Lászlót, Kecskemét törvényhatósági jogú város új főispánját. Szádeczky a Szociáldemokrata Párt vezetőségi tagja volt, és a székfoglalójában együttműködésre szólította fel a pártokat.

1946. január 11-én foglalta el dr. Mikes Iván rendőr ezredes Dél-Pest Vármegye, valamint Kecskemét törvényhatósági jogú város főkapitányi székét, aki a Független Kisgazdapárt jelöltje volt. A közvetlen környezetébe tartozó rendőr főhadnagy, gépirókisasszony és egy altiszt visszaadta a tagsági igazolványát, és kilépett a kommunista pártból.

A szovjetek által elkövetett gyilkosságok, fosztogatások és rablások január elején teljesen megszűntek, ugyanis a Szövetséges Ellenőrző Bizottság kiküldött négy orosz tábornokot az ügyek kivizsgálására. Kecskemétet és Dél-Pest vármegyét megerősített orosz járőrök fésülték át, erőszakoskodásról nem futott be jelentés. A Vörös Hadsereg elleni hangulat mindig a helyi csapattestek magatartásától függött, a békésebb időszak nyilván javított a szovjet csapatok megítélésén.¹⁰⁵ 1946. január 14-ére virradóra viszont a kecskeméti városi szeszfőzdet kirabolták, a kár százmillió pengő volt. Az év első napjaiban a vissza nem tért háborús bűnösök bűnlajstromának összeállítását végezték a politikai rendőrségen a kecskeméti népgyűzség utasítására.¹⁰⁶

A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitányságának tervezett létszám bővítése

Dr. Mikes Iván 1946. február 1-jén, vagyis nem sokkal a kinevezése után javaslatot tett a Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága rendőrtiszti helyeinek betöltésére. A tervezet szerint a vezető, dr. Mikes Iván ezredes helyettese dr. Vásárhelyi Zoltán alezredes lett volna. Segédtisztnak dr. Buzás János főhadnagyot javasolta Mikes, aki a Nemzeti Parasztpártot erősítette. A vármegyei szervezési rendeletben nem volt rendszeresítve a helyettes a vármegyei főkapitány számára, csak a városi főkapitányságnál volt helyettesi állás. Mikes szerint ez nem volt tartható, mert a nagy területű Dél-Pest vármegyében a szakszerű vezetés

megkövetelt egy helyettes is. A kihágási osztályhoz egy alezredesi vezetői és egy őrnagyi beosztotti állás volt rendszeresítve. Az alezredesi állás betöltetlen volt, a helyettes Ury Endre főhadnagyot az igazoló bizottság áthelyezésre ítélte. Dr. Morvay Konrád és Ury Endre személyével megoldhatónak látta a kérdést Mikes Iván. A vezetői állás betöltésére dr. Szabó József nyugalmazott címzetes rendőrfőtanácsos kinevezését javasolta, aki 1945 áprilisa óta foglalkozott az új és teljesen gyakorlatlan rendőrbírák betanításával, ezért is nélkülözhetetlen volt a kinevezése. A bűnügyi osztály vezetője dr. Sahin-Tóth István őrnagy, az SZDP tagja volt. A vármegyében 9 járási és városi kapitányság, valamint 48 biztosság volt, ezért egy osztályvezető-helyettes fogalmazói állás is szükségessé vált, amelynek a betöltésére Czorzák Józsefet javasolta Mikes. Az igazgatásrendészeti osztály vezetője az ekkor még szociáldemokrata párttagnak mutatkozó Imre Gábor volt, akinek szintén szüksége volt egy helyettesre, aki egyben a fogalmazói feladatokat is ellátja. Az állásra Spányi Béla hadnagyot találta a legalkalmasabbnak.

A politikai osztályon a szervezés szerint egy alezredesi, egy őrnagyi és egy főhadnagyi állás volt. Az osztály vezetője, Bárd Dezső alezredes a kommunista párthoz tartozott, és Barát Breyer Mihály százados és Kalmár György hadnagy is itt dolgozott, ők is kommunisták voltak. Bárd Dezső a városi politikai osztály vezetését is ellátta, mert az ott szervezett alezredesi állást nem töltötték be. Az őrszemélyzeti osztály vezetője a kommunista Szüle István őrnagy, a helyettese pedig a szociáldemokrata Zentai Imre főhadnagy volt. Ezen az osztályon egy vezetői és egy beosztotti állást rendszeresítettek, ami a vármegye nagy területe miatt itt is kevésnek bizonyult, ezért Mikes Iván szükségesnek tartotta még két helyettes beállítását: Hargittai Frigyes főhadnagyot, aki a vármegyei politikai nyomozó csoport vezetője volt, és Kiss Balázs alhadnagyot, aki ekkor állománykezelőként működött. A segédhivatal rendszeresített létszáma tíz fő volt, a vezetője a szociáldemokrata Bérczy József őrnagy volt. Beosztottak: Bézi Béla főhadnagy (SZDP), Rizsányi Irén hadnagy (MKP), Bárány László hadnagy (SZDP), Galambos József alhadnagy (MKP), Czombos Mihály alhadnagy (FKgP), Nagy Lászlóné alhadnagy (FKgP), Tormássy Éva alhadnagy (MKP), Halász Imréné alhadnagy (MKP). További három főt kért Mikes, Selmezy László rendőrségi hivatali főtisztet, Dobos Olga rendőrségi tisztet és Kő Ferencné kiegészítő munkaerőt.

A nyomozói karba tartozott Irinyi Ivanits József alhadnagy (MKP), Simon Kornél alhadnagy (MKP), Szőke Tibor alhadnagy (MKP), Vásárhelyi Gyula alhadnagy (SZDP), Zsigmond Zsigmond alhadnagy (SZDP), ifj. Bodócs József alhadnagy (SZDP). Hargittai Frigyes politikai csoportvezető átkérte magát a felügyelői karba, a helyére Novák Illés rendőr őrmestert javasolta Mikes. Zsigmond Zsigmond alhadnagyot az újabb igazolási eljárás folyamán állásvesztésre ítélték, a helyére Tóth József budapesti nyomozó alhadnagyot kérte a főkapitány a Budapesti Főkapitányság bűnügyi osztályától. További két nyomozót is kért Mikes, név szerint Bereczki Sándort és Jágfalvi Miklóst.¹⁰⁷

Mikes szerint: *„Ez idő szerint mind a tiszt karban, mind pedig az őrszemélyzetben is hibák vannak. Az általános kinevezéseket hivatali elődöm intenciói szerint állították össze, és ennek következtében olyan egyének kerültek kinevezésre, akik egyáltalán nem valók a rendőrség kötelékébe. A felszabadítás utáni időszakban történtek Kecskeméten olyan dolgok, amelyekért kizárólag azok lesznek felelősségre vonva, akik a cselekedetekben tevékenyen részt vettek. Itt főleg a rendőrség munkájára gondolok. A vezetőtől kezdve majdnem minden egyes ember a szabálytalanságok tömegét követte el, miáltal a rendőrség jó hírnevét alaposan beszennyezték. Ezt a hibát idők folyamán lehet csak rendbe hozni. Az általános kinevezések kapcsán az*

volt az elv, hogy csupán munkáspártba beiratkozott pályázó nyerhet kinevezést. Így a pályázók csoportosan iratkoztak be a munkáspártokba, noha elgondolásuk szerint szabad véleménynyilvánításukat más pártokban szívesebben kifejezték volna. Ennek eredménye meg is látszik, mert ha összehasonlítást végzünk az egyes párttagsági megoszlás között, megállapíthatjuk, hogy a szociáldemokrata és a kommunista párt igen nagy arányban vezet az országos választásokon döntő sikert aratott kisgazdapárttal szemben.”¹⁰⁸

Budapestről további tizenhárom rendőr áthelyezését kérte dr. Mikes Iván, és azt a húsz főt is megemlítette, akit Zsornai vezérőrnagy megígért, és a Vidéki Főkapitányságon felesleges létszámban voltak: „*Ha a most áthelyezni kért rendőrtiszteket és rendőröket megkapom, akkor igen rövid idő alatt igen eredményes munkát tudok és fogok végezni.*”¹⁰⁹ Dr. Mikes Iván azonban nem válthatta be az ígéretét, ugyanis 1946. március 31-én rendelkezési állományba helyezték, hamarosan leváltották, később pedig szervezkedés miatt eljárást indítottak ellene, és bebörtönözték.¹¹⁰

1946. március 31-én dr. Balassa Gyula rendőr altábornagy, országos főkapitány vizsgálatot tartott Dél-Pest Vármegye és Kecskemét Város Főkapitányságain, melynek során Baráth Mihály rendőr századost, a városi politikai osztály előadóját és Sztraka József rendőrnyomozó századost, a városi politikai osztály nyomozó csoportjának a vezetőjét állásukból azonnal felfüggesztette.¹¹¹ Mikes Iván helyére már 1946. március 29-én kinevezték Imre Gábort. A Belügyminisztérium egyébként Kecskemét egész területére mindössze 130 rendőrt engedélyezett, amely a háború előtti létszám felét sem érte el. A rendőrök élelmezése és ruházkodása nagyon rossz volt, egyenruhával csak az állomány fele rendelkezett, és a fizetésük is alacsonynak számított, az ipari munkások fizetésének csak a felét tette ki. A nehéz megélhetési viszonyok miatt sok rendőr kérte a leszerelését.¹¹²

Nyomozás az 1919-es fehérterror szereplői ellen

1946 elején belügyminiszteri utasításra három hónapos nyomozás során felderítették az 1919–1921 között a Duna–Tisza közén lezajlott fehérterror és politikai gyilkosságok elkövetőit. A nehéz körülmények között lefolytatott eljárás a gyilkosságok nagyobb részét felderítette, jóllehet az eltelt huszonhét év alatt a résztvevők, szemtanúk meghaltak, elköltöztek vagy nem emlékeztek a történetekre, a sértettek pedig nem akartak a borzalmakról beszélni. Dél-Pest vármegyei közigazgatási felsővezetői a központi nyomozók vizsgálatát nyílt beszédekben is támadták. A gyilkosságok színhelyei Kecskemét és környéke, Lakitelek, Orgovány, Izsák, Máriaháza, Gyármajor, Lajosmizse 80-100 holdas gazdáinak tanyái voltak.

A nyomozó hatóságok az áldozatokat három csoportba osztották: 1. kommunisták, kommunistagyanús egyének, román fogságból hazatért vöröskatonák; 2. zsidók; 3. a gyilkosok személyes haragosai, béresek, summások, parasztok, akik annak idején például béremelést követeltek, vagy vagyontárgyaikra pályáztak az elkövetők. A Kecskeméti Népügyészségnek 31 fő gyanúsítottat adtak át, a kecskeméti főkapitányság politikai osztálya további öt főt internált, mert ellenük nem volt elegendő bizonyíték a vádemelésre.¹¹³ Héjjas Iván és társai ügyében március 12-én Izsák községbe is kiszálltak a politikai nyomozók. Megállapították, hogy a község túlnyomó része tagja volt az Ébredő Magyarok Egyesülete szervezetének. A nyomozó közegek utána Kiskunfélegyházára mentek, ahol Bakos József helyi lakos 1919-es cselekményeit nyomozták, illetve Francia Kiss Mihály ügyében is puhatolóztak.¹¹⁴ Őt

azonban csak az 1956-os forradalom és szabadságharc utáni megtorlás során tudták kézre keríteni.

Makai János jánoshalmi gyógyszerész, Kőrösi Sándor és Szabó Gusztáv kiskunhalasi lakosok ellen is nyomozás folyt az 1919-es politikai gyilkosságok ügyében. A nyomozást Klemm Gábor rendőr nyomozó százados vezetésével egy nyomozócsoport végezte, őket a Vidéki Főkapitányságról küldték ki.¹¹⁵

Kiskunfélegyháza 1946 első felében

Kiskunfélegyházán a köztársaság megalakulásától várta a lakosság az élet jobbrafordulását. A politikai pártok működésében a választások lezajlás óta szélcsend állt be, belső ügyekkel voltak elfoglalva. A földek mintegy fele volt bevetve. Rumjancov őrnagy, az új városparancsnok kinevezése óta – állítólag – javult a közbiztonsági helyzet, kevesebb volt a szovjet kilengés, bár 1946. március 9-én a Kiskunfélegyházi Torna Klub Testező Köre bált rendezett, és előadást megzavarta egy részeg orosz tiszt lövöldözése. Az előző hetekben körülbelül tízezer szovjet katona vonult ki a városból, sok mindent magukkal is vittek, ami „személy- és közvagyonot képezett”.¹¹⁶

A kiskunfélegyházi politikai osztály munkáját is nagyban hátráltatta a közlekedési eszközök hiánya.¹¹⁷ Kiskunfélegyházán a kormánnyal és a köztársasági államformával szemben bizalmatlanság volt, főleg a katasztrofális gazdasági helyzet miatt. Az árak ismét többszörözödtek, emiatt a kormányt okolták az emberek. A szénhiány miatt három hétig szünetelt a közvilágítás, de nagy volt a hiány sóból, lisztből, kenyérből, olajból és gyufából is. Az újjáépítés még nem indult meg, az igaerőhiány miatt a tavaszi munkák is lassan kezdődtek el, és a havazás is hátráltatta a mezőgazdasági tevékenységet. A Szovjetunióval kapcsolatban gyakran rémhírek terjedtek. A rádióhírek miatt a szovjet-angol ellentét fokozódása is beszédtema volt. Pálmonostorán 1946. február 1-jén a köztársasági ünnepségen tüntettek a kommunista párt ellen a kiscgazdák. A kiskunfélegyházi politikai rendőrség B-egyénei útján nyomozást folytatott a helyi Katolikus Legényegylet és az Actio Catholica ellen, mert a MADISZ-t rágalmazták.¹¹⁸ Május 7-én politikai akadémiai előadások kezdődtek a városban. Az első előadást Öveges István gimnáziumi tanár tartotta a „Társadalom fejlődése az őskommunizmustól a szocializmusig” címmel, amely nagy sikert aratott.

A termelők általában nagyon bizalmatlanok voltak a pengővel szemben, az árak rohamosan emelkedtek. A rendőrségi beosztottak körében nagy elkeseredést váltott ki, hogy mire megkapták a fizetésüket, már csak a felét érte annak, mint amit a felsőbb hatóság korábban megállapított. Kiszállási díjat egyáltalán nem kaptak, így ha fogolykísérést végeztek, kénytelenek voltak koplalni. Állandó volt a papír, az írógép és az irodaszerek hiánya. A helyi orosz városparancsnokságok a rendőrséggel karöltve próbálták megakadályozni a kóborló orosz katonák atrocitásait.¹¹⁹

Kiskunfélegyházán az infláció elszabadulása majdnem tisztviselősztrájkot eredményezett, amit a munkáspártok beavatkozása hiúsított meg. A piacon 1 zöldborsó 1 milliárd pengőbe került, egy szakmunkás 4–8 milliárdot keresett egy héten. A napszámosok napi 60 kilogramm kukoricát vagy 5 liter bort kértek, amely pénzre átszámítva 50 milliárd pengőt ért. Elterjedt a hiedelem, hogy augusztus végéig a szovjetek elhagyják az országot, ami széles körben nagy örömet szerzett. Kiskunfélegyházán 1946. június elején szovjet csapatok vonultak keresztül, és

elterjedt a rémhír, hogy kitört a háború az angolok és az oroszok között. Elégedetlenek voltak az emberek a Szovjetunióval, mert nem engedte haza a hadifoglyokat, ugyanakkor a béketárgyalásokon támogatást reméltek tőle az országnak.¹²⁰

1946 júliusában a forint közeli bevezetését várta mindenki. A kiskunfélegyházi polgármester a piacnapokon maximálta az árakat, így akarta azokat egy napra rögzíteni, de kísérlete kudarcba fulladt. A piac reggel 6 órakor kezdődött, mire 7-kor kidobolták az árakat, már a duplájára emelkedett mindennek az ára. A rögzített árakat nem tüntették fel, ezért a vásárlók és az eladók tájékozatlanok voltak. A legtöbb járásban és községben a közellátás ellen volt panasz, az ellátatlanok két-három hónapos késéssel kapták meg a fejadagjukat.¹²¹

Az infláció miatt pengő helyett áruval kellett mindenért fizetni, a só, a liszt és egyéb áru szerepelt valutaként. Egyes helyeken pénzért semmit sem lehetett kapni. Az újjáépítést az anyaghiány hátráltatta. Kiskunfélegyházán a tanyai iskolában egyáltalán nem volt berendezés, a tanulók téglákon ülve, a térdükön írtak. A tanító táblahiány miatt a falra írta fel a leckét. Sem ajtó, sem ablak nem volt az épületen.

Az adópengő inflációja miatt lehetetlen helyzetbe került az adózás. Előfordult, hogy a tisztviselők összeadták az adót, mert az sokkal kevesebb fáradtságot és költséget jelentett, mint az adóbehajtás. A sokféle adó és a gyakran változó intézkedések miatt az adóhivatalok nem tudtak szabályszerű könyvelést folytatni. Az adómorál is nagymértékben csökkent. Az infláció miatt a piacokon a kereskedők sem pénzért, sem adójegyért nem adtak semmit. Mindenki türelmetlenül várta az új pénzt.¹²² 1946. július 15-én Kiskunfélegyházán a statáriális bíróság ítélete folytán nyilvánosan kivégezték Szabó Sándor 34 éves és Papp József 45 éves kiskunfélegyházi lakosokat.¹²³

Váradi Kálmánnak, Kiskunhalasi járási rendőrkapitányának visszaélései

Kiskunhalason Váradi Kálmán járási kapitány önkényeskedései miatt volt nagy elégedetlenség. Rettegésben tartotta a községek és a tanyák lakosságát, a bántalmazásokat gyakran maga végezte, rendőrei 10-12 éves gyermekek vállatásától sem riadtak vissza. 1945 októberében Milán Gyula őrizettest kicserélte az Ukrajnába szállítandó svábok táborában egy jánosalmi svábra, így Milán Gyulát kivitték Ukrajnába. A járás lakossága tömeggyűléseken már többször követelte Váradi Kálmán elbocsátását.¹²⁴ A túlkapások mellett az is nehezítette a kiskunhalasi rendőrség feladatát, hogy az őrszemélyzet létszámában itt is nagy hiány volt.

Kiskunhalason a lakosság a köztársaság megalakulását örömmel vette, a város díszközgyűlést tartott az alkalom tiszteletére. A közgyűlés felhívást adott ki, hogy Vorosilov marsallt és Tildy Zoltánt táviratilag üdvözljék. Élelmiszerhiány nem volt, de az iparcikkek megfizethetetlenek voltak. Az adó miatt nagy volt az elkeseredettség, mivel a különböző adópengőket és a rendeleteket nem értették az adózók.¹²⁵ Kiskunhalason a politikai osztály vezetője sajtóközleményben szólította fel a kereskedőket és a termelőket, hogy kötelesek törvényes fizetési eszköznek elfogadni a pengőt.¹²⁶ 1946. június 22-én Kiskunhalason tüntetést szervezett a piactéren az FKgP a polgármester, dr. Kovács Tibor ellen. A nagygyűlés szónoka az FKgP helyi vezetője, Nagy Szeder István volt, aki megszavaztatta az egybegyűlteket, hogy a polgármester a helyén maradhat-e. Miután senki sem tette fel a kezét, öttagú bizottság kereste fel a polgármestert, akivel közölték a nagygyűlés határozatát.

Kovács Tibor arra hivatkozott, hogy a nemzeti bizottság törvényesen választotta meg, és csak a pártja, az MKP vagy a képviselőtestület mozdíthatja el a helyéről, ezért nem mondott le. A nagygyűlésre a rendőrség negyven géppisztolyos rendőrt és tíz nyomozót vont össze, ami kellő elrettentő hatással bírt, rendzavarás nem történt.**127**

Kiskőrösön a járműhiány akadályozta leginkább a politikai rendőrség munkáját.**128** Ezenkívül a politikai osztályon kevés volt a személyzet, a papír és az írógép. A rendőrlegénység körében nyomott volt a hangulat a kinevezések elhúzódnása miatt. 1946 elején az a veszély fenyegette a községet, hogy amennyiben a rendőrség legényeit nem nevezi ki hamarosan a belügyminiszter, a gazdaságban fognak elhelyezkedni, és a település rendőr nélkül marad. A politikai osztálynak tíz községre kellett felügyelnie, de csak négy nyomozója volt ekkor, a nyomozók közlekedési eszköz hiányában nem tudták a munkájukat végezni.**129** Kiskőrösön egyébként Makinovszki Károly volt az első, akit a köztársaság védelméről szóló törvény alapján vettek őrizetbe, ugyanis Akasztón azt a kijelentést tette, hogy *„feketéző gazember itt az alispántól kezdve a miniszterekig mindenki”*. A politikai osztály dr. Kerényi András néppügyész utasítására Budapestre, a Markó utcai ügyészségre szállíttatta.**130**

Kecelen gyűlést szervezett az MKP, amelyen Szántó Imre a Termelési Bizottság *„reakciós”* tagjainak működését kifogásolta. Dubai István és felesége lerángatta az emelvényről, és megverte a szónokot. A gyűlés nem volt bejelentve, ezért a rendőrség csak később értesült az esetről. Dubai Istvánt és az esetenél szintén jelen lévő Flaisz Istvánt Kalocsára internálták.**131**

A kunszentmiklósi járásban és magán Kunszentmiklóson is örömmel vették az emberek a köztársaság kikiáltását, de a pénz romlása nagy elkeseredést okozott itt is. Izsákon és Fülöpszálláson surlódások voltak a pártok között, amelyeket személyi ellentétekre lehetett visszavezetni. A fülöpszállási bíró állítólag szabotálta a község munkáját, ezért megfigyelés alatt állt. A tavaszi mezőgazdasági munkák megindultak. A tanyákon és a községekben az orosz katonák sokat garázdálkodtak, Kunszentmiklóson viszont a szovjet városparancsnokság minden túlkapásnak elejét tudta venni, de ebben az is közrejátszott, hogy Kunszentmiklóson nem voltak jelentős létszámú orosz csapatok.**132**

Pálmonostorán 1946. február 1-jén a nemzeti bizottság határozata alapján megünnepelték a köztársaság kikiáltását. A kommunista párt szónokát közbekiáltásokkal meg akarták akadályozni beszédének elmondásában. Ács János, Pozsár József, Jakab Sándor, Kiss Illés, Lantos József, Rabi Illés, Kiss T. János, Huszka Alajos, Kurucsi Ferenc és Katona András ellen közigazgatási eljárást foganatosítottak.**133**

A Dunavecsei Járási Kapitányság Politikai Osztálya vezetője Gróf Gábor százados volt 1946-ban. Dunavecseken a lakosság melegevéssel vette tudomásul a köztársaság kikiáltását és a kormány személyi változásait. Érdeklődéssel figyelték a háborús főbűnösök tárgyalásait is. A vasútvonal és a dunai védgát újjáépítése rendben folyt, ezért nem kellett félni a tavaszi árvízről. A Dunavecsei járásban a megromlott vasútvonalat igyekeztek helyreállítani. A hadifoglyok nagyobb számú hazabocsátását várták az emberek.

A közelmúltban lezajlott munkáspárti tüntetéseken, amely minden jelentősebb városban és községben megtörtént a megyében, antiszemita hangokat is lehetett hallani *„a reakciós elemek befolyása miatt.”***134**Az egész járási politikai osztályt

igénybe vette egyébként a svábok internálása. Az emberek az oroszok és az angolok közötti nézeteltérésben reménykedtek. A beszolgáltatás és az adózás itt is nagy elégedetlenséget váltott ki.¹³⁵ A németek kitelepítése mellett a többi nemzetiség kitelepítése is szóba került. Olyan véleményeket lehetett hallani, hogy ha a szomszéd országból csak úgy átrakják a magyarokat, a magyar kormánynak is ezt kellene csinálnia. A munkáspártok és a kisgazdapárt vitájához azt a megjegyzést fűzték, hogy ennek nem lesz jó vége, ebből országos forradalom lesz.¹³⁶

Dunavecscén az olaj, a petróleum és a zsír beszerzése lehetetlen volt. A rossz ellátás miatt sok volt az élelmiszerlopás. Mindenki az UNRRA-szállítmányt várta. A rendőrök a kevés fizetés és a ruhaellátás hiányosságai miatt sorra lemondtak. A mezőgazdaság eszköz- és igahiánnyal küszködött. Taba Miklós ordasi kántortanítót le akarták tartóztatni július 1-jén, de a tömeg nem engedte. Gróf Gábor százados, a politikai osztály vezetője tizenkét rendőrrel feloszlatta a csoportosulást. Taba Miklóst és Belbát Jenőt letartóztatták.¹³⁷

A kalocsai városi rendőrség 1946 elején

Kalocsán 1946 elején a kormány bukását várták az emberek, és a kalocsai kisgazdák is elégedetlenek voltak az ország vezetésével, tiszta kisgazda kormány megalakulásában reménykedtek; Sisitka József kisgazda képviselő városban tartózkodása is tápot adott ennek.

A járás sváb községeiben, így Hajóson is, ekkor folytak a ki- és betelepítések. Az újonnan érkezők főleg kommunisták voltak, és nem viselkedtek kifogástalanul. A pártok gyűlést hívtak össze, hogy elsimítsák a telepesek és a régi lakosok közötti ellentéteket. Rádi rendőr őrnagy együttműködésre szólította fel őket, Sisitka képviselő viszont tiltakozott a kitelepítésnél alkalmazott erőszakos módszerek miatt: „*Elég volt a gyömrői és ahhoz hasonló esetekből!*”¹³⁸ Dr. Lontay Istvánt, a volt kalocsai polgármestert a népbírósi tárgyalás után szabadlábra helyezték, és Győrbe távozott. A kalocsai politikai osztály azonban visszahozta és rendőrségi őrizetbe vette Lontayt.¹³⁹

A szovjetektől egyenesen rettegett Kalocsa lakossága, és mindenki félt egy újabb háborútól is. A pártok között éles ellentétek voltak, Baksza József városi MKP-titkárral már egyik párt sem volt hajlandó együttműködni, viselkedésével elriasztotta a munkásokat, akik inkább az SZDP-be iratkoztak be. Ruzsinkó Mihály, az MKP járási titkára is igyekezett izolálni Bakszát, leváltatni azonban nem tudta. Végül szakadás következett be a városban az MKP szervezetében. Baksza József, aki a polgármesteri tisztséget is betöltötte, minden tekintélyét elvesztette, mert „*munkakerülőkkel, hamiskártyásokkal és volt nyilasokkal vette körbe magát*”. Vele szemben állt Ruzsinkó Mihály járási titkár csoportja, akik elítélték Baksza összeférhetetlen viselkedését, amellyel nagy erkölcsi kárt okozott a kommunista pártnak. Az SZDP helyi vezetése sem volt hajlandó együttműködni Bakszával.

1946. április 14-én, vasárnap a város képviselőtestülete összeült, hogy a helyi közigazgatást megtisztítsa a reakciós és a nem oda való elemektől. Minden párt listáján Baksza József polgármester szerepelt az első helyen. Ruzsinkó Mihály volt a legesélyesebb jelölt a tisztségre, de ekkor még nem sikerült Bakszát leváltani.¹⁴⁰ Június 7-én tüntettek ellene a beszolgáltatásoknál és a jóvátételi munkára történő behívásoknál elkövetett szabálytalanságai miatt. Este körülbelül 1500 főnyi, főleg munkáspárti tagokból álló tüntető vonult Baksza lakása elé. Az SZDP párttitkára

felszólította Baksát, hogy feleljen a tömeg előtt a feltett kérdésekre, de ez nem történt meg. Ezután a demonstrálók rendben széteszlottak. Június 8-án Szélig István többekkel együtt Kalocsára ment, és Baksát lemondásra bírták. Június 10-én a Kalocsára érkező Házi Árpád alispán is elfogadta a lemondását.¹⁴¹ 1946 nyarán a kalocsai kommunista párt titkára Pécsi László lett, a korábbi vezetőt, Vörös Józsefet leváltották. A kalocsai szakszervezetek vezetőjét, Grandpierre Emilt is leváltották, és kizárták a szervezetből.¹⁴²

A személycserék után a lakosság hangulata javult, a rémhírek kezdtek alábbhagyni. Az ország nyomorát sokan a szovjet jóvátétel számlájára írták. Általában erős volt a szovjetellenes hangulat. Károlyi Mihály közeli hazajövetelével kapcsolatban elterjedt, hogy új pártot fog alakítani a kizárt kisközgazda képviselőkkel és az SZDP jobboldali elemeiből,¹⁴³ amelynek Kossuth Párt lesz a neve, és ő lesz a köztársasági elnök.¹⁴⁴

1946 májusában Kalocsa kisközgazda képviselője, Sisitka József tagja lett a B-listázó bizottságnak, a rendőrség megtisztítását tervezte, hogy az FKGP is megfelelően legyen képviselve a rendőrség szervezetében. Május 19-én az MKP népgyűlést tartott Kalocsán, amelyen Pongrácz Zsuzsanna és Földes Mihály mondott beszédet. Meglehetősen kevesen voltak jelen az eseményen. Sokan kérték a pártba való felvételüket a B-listától való félelem miatt, de a pártnapok a mezőgazdasági munkák miatt kevés hallgatót vonzottak. A közellátással kapcsolatban mindenhol nagy zavar volt, a zsír- és a lisztellátás akadozott. Az újjáépítéssel kapcsolatban komolyabb eredményt egyetlen város sem tudott felmutatni. Kalocsán a módosabb gazdák vonakodtak a beszolgáltatást és a jóvátételt teljesíteni, a rendőrség a legszigorúbban járt el velük szemben.

Mindszenty hercegprímás május 29-én Kalocsára érkezett, diákok üdvözölték az érseki kastély parkjában. Május 30-án meglátogatta a katolikus intézeteket az érseki titkár kíséretében, délután beszédet tartott a jezsuita gimnáziumban, a felekezeti iskolák szükségességét hangoztatta, amihez a szülők hathatós támogatását kérte.¹⁴⁵

Június 12-én és 13-án Paprikanapot tartottak Kalocsán, amelyen Dobi István földművelésügyi miniszter is megjelent. Mindenki az 1946. augusztus 1-jei stabilizációt várta, mert a termelők az árujukat pénzért már nem adták oda. Kalocsán a tojás vált az egyedüli fizetőeszközzé. Az iparosok és a közalkalmazottak nem tudtak semmit sem vásárolni, mert pénzben kapták a fizetésüket, ráadásul a vidéki nagykereskedők is felverték az árakat, amit a rendőrség erélyes ellenőrzésekkel igyekezett megakadályozni. A napszám 25-30 kilogramm termés volt.

Politikai hangulatjelentések a Duna–Tisza közéről

1946 március elején Kecskeméten az MKP, az SZDP, az NPP és a szakszervezetek 178 köztisztviselő nevét tartalmazó listát nyújtottak be a főispánhoz, és követelték az elbocsátásukat. Internáltak, rendőri felügyelet alatt állók és az igazoló bizottságok által elmarasztaltak is voltak a listán.¹⁴⁶ A követelés nyomatékosítása érdekében 1946. február 22-én tüntetést szerveztek a városban, amit azonban ellentüntetők zavartak meg. Az elbocsátások március végén még nem történtek meg, arra csak a nyár folyamán került sor.¹⁴⁷

1946. március 9-én Baján is nagyszabású tüntetésre került sor, amelyet a baloldali pártok és a szakszervezetek tartottak a „reakció és a reakciós köztisztviselők” elleni fellépés jelszavával. Táviratban kérték a miniszterelnöktől Hódy György és Veres Pál kisközvezetők eltávolítását. A beszédek után a tüntető tömeg zárt sorokban vonult a hivatalok elé, ahol a jobboldali érzelmű alkalmazottak elbocsátását követelték. A Baja közelében lévő Vaskúton is tüntetést szervezett az MKP. A beszédek után a község háza elé vonultak, a jegyzőnek névsort adtak át, amelyen az elbocsátandó tisztviselők neve szerepelt. A felsoroltak elhagyták a munkahelyüket, a tömeg pedig a kommunista párt székházába vonult, majd rendben szétoszlott.¹⁴⁸ Kiskunhalason 1946. június 22-én tüntetés volt, a mintegy 550 fő a polgármester lemondását követelte.¹⁴⁹ Nem mindig zajlottak azonban békésen a megmozdulások. 1946 elején Fajszon a feldühödött tömeg majdnem agyonverte Koplányi Mártont, aki a földigénylő bizottság elnöke és a nemzeti bizottság titkára volt, és a gyanú szerint visszaéléseket követett el a földosztásnál. Az eset után őt is rendőri felügyelet alá helyezték.¹⁵⁰

„Van [...] a vidéki tömeggyűléseknek egy visszatérő és mindenütt mutakozó érdekessége. A gyűléseken nagy számban vesznek részt a helyi munkásszervezetek, hatósági személyek és a parasztság széles rétege. A parasztságnak és a munkáságnak ez a népgyűlési találkozója nem csak egy koalíciós tüntetést, hanem mélyebben gyökerező régi kapcsolatokat fejez ki. Ezeken a gyűléseken jut kifejezésre, hogy a paraszt és munkás országépítő szövetsége élő valóság” – olvashatjuk a tüntetésekről szóló egyik jelentés értékelésében.¹⁵¹ A tüntetések következtében a köztisztviselők a munkáspártok irányába puhatolóztak, hogy belépésükkel elkerüljék a B-listázást és az elbocsátást.¹⁵²

Az 1946. március 1-jétől március 15-éig tartó időszakban Dunavecscén sok rémhír terjedt el, ezek közé tartozott például, hogy az oroszok összeszedik a rádiókat és a kerékpárokat, rövidesen ki fog törni az angol–orosz háború.¹⁵³ A Budapestről érkező feketézők hordták a rémhíreket, köztük olyanokat, hogy Rákosi Mátyás átvette a hatalmat, és egymillió katonát kell kiadnunk az oroszoknak, amibe a hadifoglyokat is beleszámítják. Az ország vasúthálózatát viszont az amerikai hadsereg fogja megszerezni, a vagonok USA jelzéssel fognak közlekedni. Kiskunfélegyházán az a hír járta, hogy az orosz csapatokat Magyarországon körbezárták az angolszász seregek, és foglyoknak tekinthetők. A lakosság teljesen a rémhírek alapján ítélte, nagy tömegek várták az orosz–angolszász háború kitörését. Külpolitikai téren a lakosság teljesen tájékozatlan volt, mert ekkor még nem működtek napilapok, és rádiója is csak nagyon kevés embernek volt. A józanabbak viszont a békeértekezlet közeli megtartásában reménykedtek.

1946 elején Dél-Pest vármegye területén a pártélet változatlanul csendes mederben folydogált, főleg személyi kérdésekben acsarkodtak a pártok. Az újjáépítés szünetelt. A Budapestről érkező utasok és feketézők rémhíreket terjesztettek a parasztság körében: például olyat, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság megszállta a Magyar Nemzeti Bankot és a Pénzverdét, vagy például, hogy nagy különbség van a nyugatról és a Szovjetunióból hazatért hadifoglyok állapota között. A belügyminiszter rendelkezése értelmében a megalakult vadásztársaságok fegyverviselési és vadászati engedélyt kaptak. A lakosság ellátásában egyébként igen nagy szerepet játszott ekkoriban az elejtett vadak húsa.¹⁵⁴ A közellátási helyzet romlott, a készletek kifogyóban voltak. A március 15-i ünnepek viszont rendben lezajlottak.

Kiskunhalason a város lakosságának hangulata feszült volt, a nagy többség politikai jellegű változásokat remélt. Március 14-én a Magyar Kommunista Párt fáklyás

felvonulást szervezett. A rendezvényen Turán László gimnáziumi tanuló kétszer is hangosan bekiabálta, hogy „*Le a kommunistákkal!*”. A kiskunhalasi politikai rendőrség őrizetbe vette és rendőri felügyelet alá helyezte. A gazdasági helyzet Kiskunhalason is nagyon rossz volt az infláció miatt. **155**

A Kiskőrösi járás területén a lakosság politikai hangulata kielégítő volt 1946 elején. Kiskőrösön március 15-én az SZDP népgyűlést tartott, Marosán György nemzetgyűlési képviselő 400–500 ember előtt tartott beszédet. A pártok ünnepi vacsorákat és táncmulatságokat rendeztek az alkalom tiszteletére. A nemzeti bizottság vacsoráján Házi Árpád alispán is részt vett, majd a kommunista párt vacsorájára is elment.

Kiskőrös község lakosságának többsége szlovák nemzetiségű volt, egy bizottság propagandát fejtett ki az áttelepülés érdekében. Egy külügyminisztériumi tisztviselő szerint mintegy háromszáz fő jelentkezett áttelepülésre, főleg baptisták és pünkösdisták. Március 24-én népgyűlést tartottak, amelyen körülbelül kétszáz fő vett részt. Március 14-én Soltvadkerten kommunistaellenes feliratok jelentek meg a házak falán, a nyomozás megindult.

Kiskunfélegyházán március 15-én népgyűlést és felvonulást tartottak a Függetlenségi Front pártjai. A tavaszi munkák nagy erővel folytak, az újjáépítés viszont állt. A gazdasági helyzet rossz volt, a kormány erélyes intézkedéseit várták az emberek az árak letörése érdekében. Az orosz városparancsnok erélyes intézkedésekkel igyekezett meggátolni a városban és a környékén állomásozó nagy létszámú orosz katonaság kilengéseit.

Kunszentmiklóson a politikai pártok közötti viszony kielégítő volt. Izsák és Fülöpszállás községekben viszont a többségben lévő kiscgazdák gyakran leszavagták a munkáspártokat a községi és a nemzeti bizottsági ügyekben. Izsákon a lakosság nyomására elbocsátottak egy községi tisztviselőt. A tavaszi munkák itt is folytak, munkaerőhiány ugyan nem volt, de a gazdasági helyzet katasztrofálisnak volt mondható. Kunszentmiklóson nem tartózkodott orosz katonaság, ennek ellenére a tömegek itt is nagyon várták az angolszász beavatkozást. A fülöpszállási főbíró ellen a kunszentmiklósi politikai osztály vizsgálatot indított jobboldali magatartása miatt. Hollósi Pál nyugalmazott izsáki csendőr ellen izgatás miatt indult eljárás, internálni akarták. **156**

Az orosz katonai városparancsnokság kezdeményezésére Kecskemét város a Budai úti római katolikus temetőben impozáns hősi emlékművet emelt az elesett szovjet katonák számára. Az emlékmű felavatása egybeesett 1945. április 4-e első évfordulójával. **157** A korabeli jelentés szerint Kecskemét városa nagy lelkesedéssel ünnepelt, kivonult az összes társadalmi egyesület, intézmény, iskola, hivatalos szerv küldöttsége, továbbá a honvédség és a rendőrség képviselői is. A városból elszármazott Molnár Erik népjóléti miniszter is megjelent a kíséretével. Körülbelül 30-40 000 ember éltette a Vörös Hadsereget. Beszédet tartott Tóth László polgármester, Molnár Erik, valamint a szovjet városparancsnok. A beszédeket sűrűn szakította félbe a tömeg éljenzése, amellyel a Vörös Hadsereget és a szovjet–magyar barátságot éltették. Az emlékűnnepély végén az elesett szovjet hősök emlékére az orosz díszszakasz háromszoros díszsortüzet adott. Az esemény a Himnusz és az Internacionálé hangjai mellett ért véget. A jelentés arról azonban nem szólt, hogy a lelkesedés mennyire volt őszinte vagy kényszeredett. **158**

Ugyanez a május 1-jei ünnepekre is igaz volt, amelyekbe a munkáspártok mellett az NPP és az FKgP is bekapcsolódott. A korabeli beszámoló szerint az eseményen a dolgozók nagy számban és lelkesedéssel vettek részt. Dél előtt 11 órakor kezdődött a felvonulás Kecskeméten, amelyen zárt rendben, zászlók alatt vonultak fel a dolgozók. A rekkenő meleg ellenére több ezren voltak az eseményen. A tömeg a beszédek szüneteiben a B-lista minél gyorsabb foganatosítását követelte, és sürgette a „reakciós” tisztviselők eltávolítását a hivatalokból. Az ünnepély és a majális a legteljesebb rendben folyt le.¹⁵⁹ Az adópengő rohamos emelkedése hihetetlen árdrágulást okozott. Május 11-én a színházban tüntetés volt az infláció ellen, melyre a szakszervezet vezetésével nagy számban vonultak ki a közhivatalok tisztviselői. A színházból zárt sorokban, némán vonult fel a város főútvonalain a fizetés rendezéséért demonstráló tisztviselői réteg. Május 13-án Kecskemét határában többfelé esett a jég, de a kár szerencsére nem volt jelentős. Orosz–magyar kultúresteket és hangversenyeket is rendeztek a hónapban a városban, amelyek igen szép látogatottságnak örvendtek.¹⁶⁰ A szovjetekkel szembeni ellenséges hangulat enyhülni látszott, a kecskeméti főkapitányság ugyanakkor jelentette, hogy május elején egy hétfős kecskeméti családot teljesen kiirtottak és kiraboltak.¹⁶¹

Rákosi Mátyás az augusztus 20-i ünnepeket Kecskeméten töltötte ezekben az években.¹⁶² 1946-ban munkás-paraszt nagygyűlés volt, amelyen ő maga ismertette a forint bevezetésével és az árakkal kapcsolatos problémákat.¹⁶³

1946. augusztus 20-án az MKP nagy tömeg részvételével Baján is felvonulást és népgyűlést rendezett a munkás-paraszt szabadság tiszteletére. Nagy számban képviseltette magát a megye szláv ajkú lakossága is. A Magyarországi Szlávok Antifasiszta Szövetsége Délszláv Tagozatának népes csoportja színpompás népviseletben emelte a felvonulás szépségét.¹⁶⁴

A forint kibocsátását nagy örömmel fogadták a vármegye területén. A piacokon sok volt az áru, a nagy kínálat miatt az árak is csökkentek.¹⁶⁵ A forint iránti bizalom hamarosan megerősödött, áru volt bőven, de az alacsonyan megállapított fizetések miatt nem vásároltak az emberek, az iparcikket is drágának találták.¹⁶⁶ A „*suttogó propaganda*” és a spekuláció később rontotta a forint értékét, a pesti kereskedők túl sokat adtak az áruért. Ennek ellenére a kereslethez képest elég nagy volt az árukínálat, aminek a pénzhiány volt az oka. A tisztviselő réteg viszont elégedetlen volt az aránytalanul kevés fizetés miatt. A havi 200-300 forintos kereset a lakbér és a villany kifizetésére sem volt elegendő.¹⁶⁷

Baján a rossz gazdasági helyzet miatt sok iparos visszaadta az engedélyét, mert az adópengőben megállapított adókat nem tudták megfizetni. Az infláció óriási volt: „*Sok vonatkozásban a pengő mint fizetési eszköz divatját múlta, a kereskedők csak aranyban vagy idegen valutában, főként dollárban számolnak.*”¹⁶⁸

Március 8-án a bajai törvényszék előtt 150 főnyi tüntető követelte Dutkai József, a bácsalmási földigénylő bizottság elnökének szabadlábra helyezését, akit a bíróság felmentett és szabadlábra helyezett, de a politikai rendőrség internálta. Kovács Mihály volt vaskúti rendőr kiszabadítását is követelték. A kérést dr. Szabolcska Károly, az államügyészség vezetője teljesítette, miután a minisztériumtól engedélyt kapott rá.¹⁶⁹ 1946. április közepéig a Bács-Bodrog vármegyei főkapitányság politikai rendészeti osztálya 160 főt internált, rendőri felügyelet alá helyezett 219 főt, és szabadlábra helyezett 29 személyt. Az ügyészségnek 418, más rendőrhatalóságnak 226 személyt adtak át. Az összes iktatott ügy 3339 aktára rúgott.¹⁷⁰

A vármegyei kapitányság központi hivatalánál és az alárendelt, bajai, bácsalmási és jánoshalmi járási kapitányságoknál működő politikai osztályok március első felében 6 főt internáltak, 2 internálást megszüntettek, 13 főt vettek őrizetbe, és rendőri felügyelet alá helyeztek 3 főt. A vármegye lakossága nagy figyelemmel kísérte a béketárgyalásokat, pártállásra tekintet nélkül elítélte a szlovákiai magyarokkal szembeni bánásmódot, a kitelepítési szándékot. Az SZDP által augusztus 18-án, az MKP által augusztus 20-án rendezett népgyűléseken hangot is adtak ennek a szónokok. Gazdasági téren a forint vásárlóereje megnyugtatta a nagyközönséget, a parasztok azonban elégedetlenek voltak az agrárrolló kinyílása miatt. A cséplés befejeződött, a termés gyenge közepes lett. A beszolgáltatás rendben folyt. A nagy szárazság a kukoricában, a burgonyában, a szőlőben és a legelőkön a szénában jelentős kárt okozott. 1946 augusztusában a Bács-Bodrog vármegyei főkapitányság megbízott vezetője Körmöczy József rendőr őrnagy, a városi politikai osztály vezetője Lantos András rendőr őrnagy volt.¹⁷¹

Összegzés

Összegzésként megállapíthatjuk, hogy a vezetői posztok túlnyomó többségét a Magyar Kommunista Párt tagjai töltötték be a politikai rendőrség újonnan megalakult területi szerveinél. 1945 októberében a vidéki politikai rendőrség vezetői közül harmincan voltak kommunisták, négyen szociáldemokraták, és csak egy fő volt az FKgP tagja. 1946 júliusában a körülbelül kétszáz politikai rendészeti osztályvezetői állásból százhuszonegy volt az MKP kezében.¹⁷² Más adatok szerint 1946 nyarán 26 vármegyei főkapitányság, 12 városi főkapitányság, 34 városi kapitányság és 128 járási kapitányság volt, ezeken politikai rendészeti osztály is működött, kivéve a 12 városi főkapitányságot. A 162 politikai rendészeti osztály vezetője közül az MKP tagja volt 96 (59,2 százalék), SZDP 30 (18,5 százalék), NPP 6 (3,7 százalék), FKgP 3 (1,8 százalék) pártonkívüli 2 (1,3 százalék), betöltetlen állás 25 volt.¹⁷³

Az 1946-ban végrehajtott B-listázás során körülbelül ötezer rendőrt távolítottak el az éppen csak megszilárduló testülettől. A teljes létszámból a Magyar Kommunista Párt tagja volt 11 700 fő, a Szociáldemokrata Párthoz tartozott 9000 fő, a Nemzeti Parasztpárt 1300 rendőrt delegált, a Független Kisgazda Párt pedig 2100 fővel képviseltette magát.¹⁷⁴ A számokból is látszik, hogy a kommunista párt pozíciói a kezdetektől nagyon erősek voltak a rendőrségen belül.

Az 1945. november 4-én lezajlott választások után Nagy Imre lett rövid időre a belügyminiszter, majd 1946. március 20-án Rajk Lászlót nevezték ki erre a posztra, aki határozott központosítást hajtott végre. 1948 augusztusától Kádár János töltötte be ezt a pozíciót.¹⁷⁵ 1946. március 31-én az új belügyminiszter, Rajk László adott ki rendeletet a Vidéki Főkapitányság szervezetéről és tevékenységéről. Július 27-én az ő előterjesztése alapján tárgyalta meg az MKP Központi Titkársága a politikai rendőrség helyzetét. Ezen határozták el a két politikai rendészeti osztály egyesítését és az új államvédelmi szervezet létrehozását, amely egységesen működött az ország egész területén.¹⁷⁶ 1946 októberében Rajk László rendelettel olvasztotta be a Budapesti Főkapitányság Politikai Rendészeti Osztályába a Vidéki Főkapitányság Politikai Rendészeti Osztályát, és Péter Gábor vezetésével létrejött az országos hatáskörű Magyar Államrendőrség Államvédelmi Osztálya, amely közvetlenül a belügyminiszternek volt alárendelve.¹⁷⁷

¹ ÁBTL 1.1. 3. d. 14. tétel. 42/1945. Vm. Pol. Magyar Államrendőrség Bács-Bodrog Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Baja. 1945. december 14. Félhavi helyzetjelentés.

² Gyarmati, 2011: 39.

³ ÁBTL 4.1. A-3242/1. 5.

⁴ Baczoni, 2002: 79–110.

⁵ Palasik, 2000: 35–36.

⁶ Az 1945. évi 1690. M.E. számú rendelet szövege erről.

⁷ Baczoni, 2002: 79–110. A Vidéki Főkapitányság első vezetőjét, dr. Krisztinkovich Antal rendőr-főtanácsost szeptember 5-én dr. Szimon István rendőr vezérőrnagy követte. 1946 májusában dr. Komáromy László rendőr-altábornagy volt a vidéki főkapitány, helyettesei pedig Ratulovszky János és Kunodi Páskán Ferenc.

⁸ Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1690/1945. M.E. rendelete alapján hozták létre a testületet.

⁹ Krahulcsán–Müller (szerk.), 2009: 9–62.

¹⁰ ÁBTL 4.1. A-3242/1. 8.

¹¹ Uo. 16.

¹² Baczoni, 2002: 84–85.

¹³ Uo. 79–110.

¹⁴ ÁBTL 4.1. A-3242/1. 24.

¹⁵ Rigó, 2014: 110.

¹⁶ Uo. 123.

¹⁷ Uo. 125.

¹⁸ Uo. 184.

¹⁹ Uo. 360.

²⁰ Bánó Mihály 1918. szeptember 16-án született Szolnokon. Alig múlt 26 éves, amikor Kecskemét és Dél-Pest vármegye főkapitánya lett. Uo. 185–187.

²¹ PIL 274. f. 11. cs. 6. ö. e. 142. Jelentés Kecskemét város rendőrségéről. 1945. május 10. A jelentést Tömpe András rendőr főtanácsos írta.

²² Uo. 143–146. Jelentés Kecskemét város rendőrségéről. 1945. május 4. Dr. Nagy Imre rendőrkapitány jelentése.

²³ Uo. 147–154. Kimutatás a Magyar Rendőrség Kecskeméti Főkapitányságához beosztottokról. 1945. április 27.

²⁴ Rigó, 2014: 191.

²⁵ Uo. 201.

²⁶ Uo. 207.

²⁷ Uo. 207–208. A kötet 359. oldalán Deméni Lászlóként szerepel az ideiglenes főkapitány.

²⁸ Uo. 194. Moskovits Miklós szerepel Moskovics Miklós, Magyarfi Miklós és Magyarffy Miklós néven is, Rosenstein Ibolya pedig használta a Rosenfeld Ibolya, Rosenberg Ibolya, Rédey Ibolya és a Ráday Ibolya nevet is.

²⁹ Uo. 212.

³⁰ PIL 274. f. 11. cs. 6. ö. e. 155. Jelentés Kiskunfélegyháza közbiztonsági és közellátási helyzetéről. A jelentés az 1945. januári állapotokat tükrözi. Az iratra kézzel ráírva: „*Utasítani a pártot, hogy a közmunka fizetés rendezését, fegyveres őréséget, éjjeli szolgálatot vigye keresztül. II.4. R.*”

³¹ Uo. 155.

³² Uo. 157–159. Dr. Nagy Imre jelentése Kiskunfélegyháza rendőrségéről. 1945. április 26.

³³ Uo. 163. Tömpe András jelentése a kiskunfélegyházi rendőrség működéséről. 1945. május 9-én.

³⁴ Uo. 160–161. Kimutatás a kiskunfélegyházi rendőrség kapitányságának állományába tartozó tisztekről és tisztviselőkről. 1945. április 26.

³⁵ Uo. 162. Kimutatás a kiskunfélegyházi rendőrség kapitányságának állományába tartozó tisztekről és tisztviselőkről. 1945. április 26.

³⁶ A Baross Szövetség (Baross Szövetség Kereskedő, Iparos Rokonszakmák és Termelők Országos Egyesülete) 1919-ben alakult gazdasági-érdekvédelmi egyesületként. A keresztény kereskedők, iparosok, vállalkozók és gazdák érdekeinek képviselőjét látta el.

³⁷ ÁBTL 3.1.9. V-97584. 5.

³⁸ Uo. 9.

³⁹ Uo.

⁴⁰ Uo. 5.

⁴¹ PIL 274. f. 11. cs. 6. ö. e. 156. Jelentés Kiskunmajsa közbiztonsági és közellátási helyzetéről. Kézrel ráírva: „Megállapítani, ki ez a Szentiványi. A párt gondoskodik a rendőrség megtisztításáról és kézbevételeéről. II.4. R.”

⁴² ÁBTL 1.1. 3. d. 14. tétel. Hangulatjelentés. Kecskemét, 1946. május 29-én. Fazekas r. ny. szds. készítette.

⁴³ Krahulcsán–Müller (szerk.), 2009: 9–62.

⁴⁴ ÁBTL 1.1. 3. d. 14. tétel. 42/1945. Vm. Pol. Magyar Államrendőrség Bács-Bodrog Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Baja. 1945. október 31. Helyzetjelentés és tevékenységi kimutatás.

⁴⁵ ÁBTL 1.1. 4. d. Államrendőrség Bajai Kapitánysága, Politikai Osztály. 285/1. Pol. 1945. Félhavi jelentés. Baja, 1945. szeptember 20.

⁴⁶ Uo. 17. tétel. Töredék irat. Körmöczy József vármegyei politikai osztályvezető aláírásával. 1945. augusztus 29-én.

⁴⁷ Uo. 3. d. 14. tétel. 285-5/1945. Pol.1. Magyar Államrendőrség Bajai Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Baja. 1945. október 30. Félhavi jelentés.

⁴⁸ Uo. 42/1945. Vm. Pol. Magyar Államrendőrség Bács-Bodrog Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Baja. 1945. november 14. Félhavi hangulatjelentés.

⁴⁹ Uo.

⁵⁰ Uo. 42/1945. Vm. Pol. Magyar Államrendőrség Bács-Bodrog Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Baja. 1945. december 14. Félhavi helyzetjelentés.

⁵¹ Uo. 4. d. 17. tétel. Töredék irat. Körmöczy József vármegyei politikai osztályvezető aláírásával. 1945. augusztus 29-én.

⁵² Uo. 5. d. 1950285/3. Pol. 1945. A Magyar Államrendőrség Bajai Főkapitányságának Politikai Rendészeti Osztálya félhavi jelentése. Baja, 1945. október 14.

⁵³ Uo. 4. d. 285/1. Pol. 1945. Államrendőrség Bajai Kapitánysága, Politikai Osztály. Félhavi jelentés. Baja, 1945. szeptember 20.

⁵⁴ Uo. 3. d. 14. tétel. 285-5/1945. Pol.1. Magyar Államrendőrség Bajai Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Baja. 1945. október 30. Félhavi jelentés.

⁵⁵ Uo. 42/1945. Vm. Pol. Magyar Államrendőrség Bács-Bodrog Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Baja. 1945. október 15-től október 31-ig Bács-Bodrog vármegyében politikai hangulatról szóló jelentés.

⁵⁶ PIL 274. f. 11. cs. 1. ö. e. Jelentés a rendőrség országos szervezetének tárgyában. Budapest, 1945. május 23. Bővebben: Bacsoni, 2002: 91., ill. 79–110.

⁵⁷ Uo. 79–110.

⁵⁸ Uo.

⁵⁹ Krahulcsán–Müller (szerk.), 2009: 9–62.

⁶⁰ ÁBTL 4.1. A-3242/1. 11.

⁶¹ Krahulcsán–Müller (szerk.), 2009: 165–227. Jegyzőkönyv a vidéki politikai rendőrség konferenciájáról. 1945. október 1–3.

⁶² Uo. 9–62.

⁶³ ÁBTL 1.1. 3. d. 14. tétel. 3081/1945. pol. Dél-Pest vármegye, Kecskemét. A Magyar Államrendőrség Kecskeméti Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály félhavi jelentése. Kecskemét, 1945. november 29.

⁶⁴ Krahulcsán–Müller (szerk.), 2009: 165–227. Jegyzőkönyv a vidéki politikai rendőrség konferenciájáról. 1945. október 1–3.

⁶⁵ Bacsoni, 2002: 79–110.

⁶⁶ Gyarmati, 2011: 60.

⁶⁷ ÁBTL 1.1. 5. d. 351/1945. Vmfk biz. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitányságának jelentése. Kecskemét, 1945. október 14.

⁶⁸ Uo. 5. d. 351/1945. Vmfk biz. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitányságának jelentése. Kecskemét, 1945. október 14. Bánó Mihály írta alá a jelentést.

⁶⁹ Uo. 5. d.

⁷⁰ ÁBTL 1.1. 3. d. 14. tétel. 42/1945. Vm. Pol. A Magyar Államrendőrség Bács-Bodrog Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Baja. 1945. november 14. Félhavi hangulatjelentés.

⁷¹ Uo.

-
- ⁷² Rigó, 2014: 216. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1700/1945. M.E. sz. rendelete szolt erről.
- ⁷³ Uo. 217.
- ⁷⁴ ÁBTL 3.1.9. V-78365. Dr. Halasy Barna ügye. Dömötör Jenőt korábban Dosler Jenőnek hívták, amit Dózler Jenőnek is írtak.
- ⁷⁵ ÁBTL 1.1. 3. d. 14. tétel. 3081/1945. pol. Dél-Pest vármegye, Kecskemét. A Magyar Államrendőrség Kecskeméti Főkapitánysága PRO félhavi jelentése. Kecskemét, 1945. november 29.
- ⁷⁶ Rigó 2014: 217–218.
- ⁷⁷ Gyarmati, 2011: 61.
- ⁷⁸ Rigó, 2014: 360.
- ⁷⁹ ÁBTL 1.1. 3. d. 14. tétel. 42/1945. Vm. Pol. Magyar Államrendőrség Bács-Bodrog Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Baja. 1945. november 14. Félhavi hangulatjelentés.
- ⁸⁰ Uo. 42/1945. Vm. Pol. Magyar Államrendőrség Bács-Bodrog Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Baja. 1945. november 14. Félhavi hangulatjelentés.
- ⁸¹ Uo. 42/1945. Vm. Pol. 3. d. 14. tétel. Magyar Államrendőrség Bács-Bodrog Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Baja. 1945. november 14. Félhavi hangulatjelentés.
- ⁸² Uo.
- ⁸³ Uo.
- ⁸⁴ ÁBTL 1.1. 3. d. 14. tétel. 285-8/1945. Pol. Magyar Államrendőrség Bajai Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Baja. 1945. december 13. Félhavi jelentés.
- ⁸⁵ Uo. 42/1945. Vm. Pol. Magyar Államrendőrség Bács-Bodrog Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Baja. 1945. december 14. Félhavi helyzetjelentés.
- ⁸⁶ Uo. 140/1946. Vm.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. április 30. Félhavi hangulatjelentés.
- ⁸⁷ Uo. 3081/1945. pol. A Magyar Államrendőrség Kecskeméti Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály félhavi jelentése. Kecskemét, 1945. november 29. Dr. Dános Endre készítette a jelentést.
- ⁸⁸ Uo. 3081/1945. pol. A Magyar Államrendőrség Kecskeméti Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály félhavi jelentése. Kecskemét, 1945. december 30.
- ⁸⁹ Uo.
- ⁹⁰ Uo.
- ⁹¹ Uo. 1299/1945. Vm.pol. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1945. december 31. Félhavi hangulatjelentés.
- ⁹² Uo. Kalmár György rendőr hadnagy készítette a jelentést.
- ⁹³ Uo.
- ⁹⁴ Bacsoni, 2002: 79–110.; Krahulcsán–Müller (szerk.), 2009.
- ⁹⁵ Krahulcsán–Müller (szerk.), 2009: 9–62.
- ⁹⁶ ÁBTL 1.1. 5. d. 354/1946. VFP biz. A vármegyei és a thj városi főkapitányságok politikai rendészeti osztályvezetőinek országos értekezlete. Budapest, 1946. április 30.
- ⁹⁷ Uo. 4. d. 225/1946. VFP.biz. 1946. március 1-jétől március 15-éig terjedő időre vonatkozó jelentés. Budapest, 1946. március 28.
- ⁹⁸ Uo. 328/1946. VFP.biz. 1946. április 15-étől 30-áig terjedő időre vonatkozó jelentés. Budapest, 1946. május 22.
- ⁹⁹ Uo. 442/1946. VFP biz. A MÁR VF PRO 1946. május 15-étől május 31-éig terjedő időszakra vonatkozó jelentése. Budapest, 1946. június 10.
- ¹⁰⁰ Uo. 3. d. 14. tétel. Kimutatás a Dél-Pest Vármegyei Főkapitányságon lévő változásokról. Kecskemét, 1946. augusztus 15. A kimutatást Bárd Dezső r. alezredes készítette.
- ¹⁰¹ Uo. Kimutatás a Dél-Pest Vármegyei Főkapitányságon lévő változásokról. Kecskemét, 1946. Augusztus 15. Bárd Dezső r. alezredes készítette.
- ¹⁰² Uo. 3081/1945.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztálya, Kecskemét. 1946. január 16. Félhavi jelentés. Bárd Dezső r. alezredes írta alá a jelentést Vm.pol.oszt. vezetőként.
- ¹⁰³ Uo. 140/1946. Vm.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. január 21. Félhavi hangulatjelentés.
- ¹⁰⁴ Uo. 3081/1945.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. január 14. Félhavi jelentés.

- ¹⁰⁵ Uo. 140/1946. Vm.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. január 21. Félhavi hangulatjelentés.
- ¹⁰⁶ Uo. 3081/1945.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. január 14. Félhavi jelentés.
- ¹⁰⁷ ÁBTL 3.1.9. V-124110/a. 593–600. Az irat sajnos hiányos, ezért nem minden rendőrségi szervezeti egységről van adat.
- ¹⁰⁸ Uo. V-124110/a. 597.
- ¹⁰⁹ Uo. 599.
- ¹¹⁰ ÁBTL 3.1.9. V-124110. 105.
- ¹¹¹ ÁBTL 1.1. 5. d. 355/1946. VFP biz. Tájékoztató a politikai osztályvezetők számára az 1946. április 1-jétől április 30-áig terjedő időre. Budapest, 1946. május 27.
- ¹¹² Rigó, 2014: 360.
- ¹¹³ ÁBTL 1.1. 4. d. 328/1946. VFP.biz. 1946. április 15-étől 30-áig terjedő időre vonatkozó jelentés. Budapest, 1946. május 22.
- ¹¹⁴ ÁBTL 1.1. 4. d. 225/1946. VFP.biz. 1946. március 1-jétől március 15-éig terjedő időre vonatkozó jelentés. Budapest, 1946. március 28.
- ¹¹⁵ ÁBTL 1.1. 3. d. 14. tétel. 140/1946. Vm.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. március 30. Félhavi hangulatjelentés.
- ¹¹⁶ ÁBTL 1.1. Uo. 140/1946. Vm.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. február 4. Félhavi hangulatjelentés.
- ¹¹⁷ Uo. Bárd Dezső r. alezredes írta alá a jelentést a vármegyei politikai osztályának vezetőjeként.
- ¹¹⁸ Uo. 140/1946. Vm.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. április 30. Félhavi hangulatjelentés.
- ¹¹⁹ Uo. 140/1946.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. május 15. Félhavi jelentés.
- ¹²⁰ Uo. 140/1946. Vm.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. június 28. Félhavi hangulatjelentés.
- ¹²¹ Uo. 140/1946. Vm.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. július 15. Félhavi hangulatjelentés.
- ¹²² Uo. 140/1946. Vm.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. július 31. Félhavi hangulatjelentés.
- ¹²³ Uo. Az ok nem derült ki a dokumentumokból, talán fegyverrejtegetés, de inkább szabotázs vagy közellátás veszélyeztetése lehetett.
- ¹²⁴ Uo. 4. d. 225/1946. VFP.biz. 1946. március 1-jétől március 15-éig terjedő időre vonatkozó jelentés. Budapest, 1946. március 28.
- ¹²⁵ Uo. 3. d. 14. tétel. 140/1946. Vm.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. február 4. Félhavi hangulatjelentés.
- ¹²⁶ Uo. 140/1946. Vm.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. március 15. Félhavi hangulatjelentés. Dr. Mikes Iván ezredes volt a megyei főkapitány ekkor.
- ¹²⁷ Uo. 140/1946. Vm.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. június 28. Félhavi hangulatjelentés.
- ¹²⁸ Uo. 140/1946. Vm.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. február 4. Félhavi hangulatjelentés.
- ¹²⁹ Uo. 140/1946. Vm.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. március 15. Félhavi hangulatjelentés. Kalmár György r. hadnagy írta alá a vm. Pol. Oszt. Vezető távollétében.
- ¹³⁰ Uo. 140/1946.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. május 15. Félhavi jelentés.
- ¹³¹ Uo. 140/1946. Vm.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. április 15. Félhavi hangulatjelentés.

- ¹³² Uo. 140/1946. Vm.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. február 28. Félhavi hangulatjelentés.
- ¹³³ Uo. 140/1946. Vm.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. március 15. Félhavi hangulatjelentés.
- ¹³⁴ Uo. 140/1946. Vm.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. február 28. Félhavi hangulatjelentés. Bárd Dezső r. alezredes készítette a jelentést.
- ¹³⁵ Uo. A Magyar Államrendőrség Dunavecsei Járási Kapitányság Politikai Osztálya. Szám nélküli irat, dátum nélkül. Hangulatjelentés. Szabó Károly r.nyom. alhadnagy készítette.
- ¹³⁶ Uo. A Magyar Államrendőrség Dunavecsei Járási Kapitányság Politikai Osztálya. Szám nélküli irat, 1946. június 7. Hangulatjelentés. Szabó Károly r.nyom. alhadnagy készítette.
- ¹³⁷ Uo. 140/1946. Vm.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. július 15. Félhavi hangulatjelentés.
- ¹³⁸ Uo. 3081/1945.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztálya, Kecskemét. 1946. február 28. Félhavi jelentés.
- ¹³⁹ Uo. Kalmár György rendőr hadnagy készítette a jelentést az osztályvezető helyett.
- ¹⁴⁰ Uo. 140/1946. Vm.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. április 15. Félhavi hangulatjelentés.
- ¹⁴¹ Uo. 140/1946. Vm.pol. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. június 14. Félhavi hangulatjelentés.
- ¹⁴² Uo. 140/1946. Vm.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. augusztus 15. Félhavi hangulatjelentés.
- ¹⁴³ Uo. 5. d. 355/1946. VFP biz. Tájékoztató a politikai osztályvezetők számára az 1946. április 1-jétől április 30-áig terjedő időre. Budapest, 1946. május 27.
- ¹⁴⁴ Uo. 3. d. 14. tétel. 140/1946. Vm.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. április 15. Félhavi hangulatjelentés.
- ¹⁴⁵ Uo. 140/1946. Vm.pol. Hiv.szám.:1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. május 31. Félhavi hangulatjelentés.
- ¹⁴⁶ Uo. 4. d. 225/1946. VFP.biz. 1946. március 1-jétől március 15-éig terjedő időre vonatkozó jelentés. Budapest, 1946. március 28.
- ¹⁴⁷ Rigó, 2014: 316. és 321.
- ¹⁴⁸ ÁBTL 1.1. 4. d. 225/1946. VFP.biz. 1946. március 1-jétől március 15-éig terjedő időre vonatkozó jelentés. Budapest, 1946. március 28.
- ¹⁴⁹ Uo. 5. d. 6/405-1946. Eln. Félhavi jelentés a rendőrhatóságok működéséről. Budapest, 1946. július 15.
- ¹⁵⁰ Uo. 3. d. 14. tétel. 140/1946.pol. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztálya, Kecskemét. 1946. január 30. Félhavi jelentés. Bárd Dezső r. alezredes írta alá a jelentést a politikai osztály vezetőjeként.
- ¹⁵¹ Uo. 4. d. Biz. 6/275/1946. A MÁR VF PRO félhavi jelentése a rendőrhatóságok működéséről. Budapest, 1946. május 15.
- ¹⁵² Uo. 4. d. 225/1946. VFP.biz. 1946. március 1-jétől március 15-éig terjedő időre vonatkozó jelentés. Budapest, 1946. március 28.
- ¹⁵³ ÁBTL 1.1. 3. d. 14. tétel. 140/1946. Vm.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. március 30. Félhavi hangulatjelentés.
- ¹⁵⁴ 140/1946.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. Uo. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztálya, Kecskemét. 1946. január 30. Félhavi jelentés. Bárd Dezső r. alezredes írta alá a jelentést a politikai osztályvezetőjeként.
- ¹⁵⁵ Uo. 140/1946. Vm.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. március 30. Félhavi hangulatjelentés.
- ¹⁵⁶ Uo.
- ¹⁵⁷ Uo. Különjelentés. 279/1946.pol. Kecskemét, 1946. április 5. Az orosz hősi emlékmű felavatása.
- ¹⁵⁸ Uo.
- ¹⁵⁹ Uo. A Magyar Államrendőrség Kecskeméti Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. május 15. Hangulatjelentés. 476/1946. VFP sz. rendelet alapján készült.

¹⁶⁰ Uo.

¹⁶¹ Uo. 4. d. Biz. 6/275/1946. A Magyar Államrendőrség Vidéki Főkapitányság Politikai Rendészeti Osztály félhavi jelentése a rendőrhatalóságok működéséről. Budapest, 1946. május 15.

¹⁶² Rigó, 2014: 269.

¹⁶³ Uo. 3. d. 14. tétel. 140/1946. Vm.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály. Kecskemét. 1946. augusztus 31. Félhavi hangulatjelentés.

¹⁶⁴ Uo. 5. d. 351/1945. Vm: 28/52-1946. Köz.sz. A Magyar Államrendőrség Bács-Bodrog Vármegyei Főkapitányságának félhavi jelentése a rendőrhatalóságok működéséről. Baja, 1946. augusztus 23.

¹⁶⁵ Uo. 3. d. 14. tétel. 140/1946. Vm.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. augusztus 15. Félhavi hangulatjelentés.

¹⁶⁶ Uo. 140/1946. Vm.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. augusztus 31. Félhavi hangulatjelentés.

¹⁶⁷ Uo. 140/1946. Vm.pol. Hiv.szám.: 1110/1945. VFP. A Magyar Államrendőrség Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Kecskemét. 1946. szeptember 15. Félhavi hangulatjelentés.

¹⁶⁸ Uo. 4. d. 225/1946. VFP.biz. 1946. március 1-jétől március 15-éig terjedő időre vonatkozó jelentés. Budapest, 1946. március 28.

¹⁶⁹ Uo.

¹⁷⁰ Uo. 3. d. 14. tétel. A Magyar Államrendőrség Bács-Bodrog Vármegyei Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály, Baja. 1946. április 14. Tevékenységi jelentés. Szám nélküli irat.

¹⁷¹ Uo. 5. d. 351/1945. Vm: 28/52-1946. Köz.sz. A Magyar Államrendőrség Bács-Bodrog Vármegyei Főkapitányságának félhavi jelentése a rendőrhatalóságok működéséről. Baja, 1946. augusztus 23.

¹⁷² Krahulcsán–Müller (szerk.), 2009: 9–62.

¹⁷³ Baczoni, 2002: 79–110.

¹⁷⁴ ÁBTL 4.1. A-3242/1. 13.

¹⁷⁵ Palasik, 2000: 40–41.

¹⁷⁶ Baczoni, 2002: 79–110.

¹⁷⁷ Cseh, 1999: 73–74.

Levéltári források

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL)

1.1. Magyar Államrendőrség Politikai Rendészeti Osztályának iratai 1945–1946

3.1.9. Vizsgálati dossziék

V-97584 Vécsei Béla

V-124110 Mikes Iván, dr. és társa

V-124110/a. Mikes Iván, dr. és társa

4.1. Állambiztonsági munkához készült háttéranyagok

A-3242/1. Az állam biztonsági szerveinek kialakulása a felszabadított

Politikatörténeti és Szakszervezeti Levéltár (PIL)

274. f. Magyar Kommunista Párt iratai

11. cs. Az MKP Karhatalmi Osztály iratai
1945–1948

Hivatkozott irodalom

Baczoni, 2002

Baczoni Gábor: Pár(t)viadal. A Magyar Államrendőrség Vidéki Főkapitányságának Politikai Rendészeti Osztálya, 1945–1946. In *Trezor 2. A Történeti Hivatal Évkönyve 2000–2001*. Budapest, Történeti Hivatal. 79–110.

Cseh, 1999

Cseh Gergő Bendegúz: A magyarországi állambiztonsági szervek intézménytörténeti vázlata, 1945–1990. In *Trezor 1. A Történeti Hivatal Évkönyve, 1999*. Szerkesztette: Gyarmati György. Budapest, Történeti Hivatal. 73–90.

Gyarmati, 2011

Gyarmati György: *A Rákosi-korszak. Rendszerváltó fordulatok évtizede Magyarországon, 1945–1956*. Budapest, ÁBTL–Rubicon.

Krahulcsán–Müller (szerk.), 2009

A magyar politikai rendőrség, 1944. december – 1946. október. In *Dokumentumok a magyar politikai rendőrség történetéből*. 1. köt. *A politikai rendészeti osztályok története 1945–1946*. Szerkesztette, a bevezetőt és a jegyzeteket írta: Krahulcsán Zsolt és Müller Rolf. Budapest, ÁBTL – L'Harmattan Kiadó. 9–62.

Palasik, 2000

Palasik Mária: A politikai rendőrség háború utáni megszervezése. In *Államvédelem a Rákosi-korszakban*. Szerkesztette: Gyarmati György. Budapest, Történeti Hivatal. 33–55.

Rigó, 2014

Rigó Róbert: *Elitváltások évtizede Kecskeméten (1938–1948)*. Budapest–Pécs, ÁBTL – Kronosz Kiadó.